



ACADEMIA ROMÂNĂ

**BULETINUL  
INSTITUTULUI DE FILOLOGIE ROMÂNĂ  
„A. PHILIPPIDE”**

---

Anul X, nr. 4

IAȘI

octombrie–decembrie 2009

---

**CUPRINDE:**

- Activitatea departamentelor
  - Granturi
  - Simpozion internațional
  - Lucrări publicate
  - Premii și distincții
  - Comunicări științifice
  - La aniversare
  - Asociația culturală „A. Philippide”
- *Varia*

**PROIECTE DE CERCETARE**

În al patrulea trimestru al anului 2009:

➤ **Departamentul de lexicologie – lexicografie** a finalizat activitatea de alfabetizare și analiză a fișierului *Literei C*, adus de la București și de la Cluj. Paralel, a continuat activitatea de documentare și fișare a textelor manuscrise sau tipărite cu alfabet chirilic și a textelor tipărite cu alfabet de tranziție. Fișarea se face în format electronic, alcătuind o bază de date ce cuprinde 9.740 de fișe propriu-zise și 5.742 fișe de semnalare pentru dicționarele tipărite cu alfabet chirilic. În acest trimestru a început colaborarea cu doctoranzi de la Facultatea de Litere a Universității „Alexandru Ioan Cuza”, care au fost antrenați în activitatea de fișare.

➤ La **Departamentul de dialectologie** s-a continuat redactarea și revizia hărților și a textelor de tip material necartografiat din volumul al IV-lea din *NALR. Moldova și Bucovina*: au fost introduse în baza de date redactările

reprezentând 10 hărți (răspunsurile la întrebările cu numerele 1363, 1367, 1368, 1373-1377, 1381, 1382 din Chestionarul NALR); au fost redactate 15 hărți (cuprinzând răspunsurile la întrebările cu nr. 1418, 1420, 1422, 1423, 1426, 1431, 1433-1435, 1442, 1445, 1446, 1449, 1450, 1452, pentru care s-a făcut revizia parțială) și un număr de 8 texte de tip material necartografiat (răspunsurile la întrebările cu nr. 1518-1525); au fost refăcute după revizie 13 texte de tip material necartografiat (răspunsurile la întrebările cu nr. 1321, 1330, 1331, 1334, 1338, 1345, 1346, 1349, 1350, 1352, 1353, 1355, 1514); în textele respective au fost introduse și răspunsurile din anchetele la huțuli; au fost revizuite 18 hărți analitice (corespunzând întrebărilor din Chestionar cu nr. 1304, 1305, 1307, 1309, 1314, 1316, 1322, 1323, 1332, 1335-1337, 1341, 1342, 1347, 1348, 1351, 1354); au fost redactate și revizuite 14 hărți interpretative (aspecte fonetice, morfologice și lexico-semantice selectate din hărțile analitice corespunzând întrebărilor cu nr. 1304, 1309, 1311, 1316, 1322, 1323, 1335, 1336, 1337, 1341, 1342, 1347, 1348, 1354). Redactările au fost introduse în baza de date a lucrării și s-a continuat fișarea materialului pentru indicele de cuvinte și forme. A fost definitivată, pe baza unui proiect înaintat de Departamentul de dialectologie de la Institutul „Philippide”, formula de colaborare cu dialectologii de la Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, din București, și cu cei de la Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu” din Cluj-Napoca, la redactarea *Atlasului lingvistic român pe regiuni. Sinteză* (proiectul a cuprins și tipul de redactări care vor fi efectuate în cadrul colaborării, pe baza răspunsurilor la întrebările din Chestionarul NALR cu nr. 1500 /gurgui/ și 1514 /catrință/).

➤ **Departamentul de toponimie** a continuat lucrul la completarea informației istorice pentru *Micul dicționar toponimic al Moldovei (România)*, prin fișarea toponimelor din volumele XXIII–XXV din seria DRH, A Moldova și integrarea informației obținute în baza de date deja existentă a MDTM (prin operații specifice). S-a continuat și completarea informației documentare și redactarea la *Tezaurul toponimic al României. Moldova*.

➤ **Departamentul de istorie literară** continuă colaborarea cu departamentul similar de la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu” din București, în vederea realizării ediției a doua a *Dicționarului general al literaturii române (DGLR)*, proiect fundamental al Academiei Române. Prima dintre cele două grupe de cercetători constituite în cadrul departamentului lucrează la aducerea la zi a **Bazei de date** a DGLR prin excerptarea informațiilor de istorie, critică și teorie

literară din *Bibliografia Națională. Articole din publicații periodice* (anii 1990–2008) și a trecut la redactarea de articole dedicate fie unor scriitori tineri, fie unor scriitori din perioada 1900–1950 neincluși în lista de articole a primei ediții. S-au finalizat până acum articolele *Constantin Acosmei, Nicolae Bucur – Mânătorul, Dimitrie Costea, Emanuela Ilie și George Pallady*. Cea de a doua grupă a lucrat la alte operații pregătitoare: **a.** alcătuirea noii liste de articole (operație în curs de desfășurare), care va cuprinde un număr de noi nume de scriitori și periodice; **b.** lectura articolelor din prima ediție în vederea actualizării și completării lor (operație în curs de desfășurare).

➤ **Departamentul de etnografie și folclor** și-a continuat activitatea la proiectele aflate în derulare. Se organizează și sistematizează documentele etnologice din colecțiile **Arhivei de Folclor a Moldovei și Bucovinei (AFMB)**, prin transpunerea înregistrărilor sonore din sistem analogic în sistem digital. Materialele din fototecă sunt, în continuare, inventariate, recondiționate și clasificate. Informațiile din colecțiile AFMB sunt tipologizate, antologate și analizate în cadrul proiectelor *Folclorul obiceiurilor nuptiale din Moldova. Tipologie și corpus de texte*, *Folclorul obiceiurilor de naștere din Moldova. Tipologie și corpus de texte* și *Folclorul obiceiurilor funebre din Moldova. Tipologie și corpus de texte*.

## GRANTURI

◆ În această perioadă, CS I dr. Cristina Florescu și prof. univ. dr. Eugen Munteanu au continuat colaborarea la proiectul internațional finanțat de ANG și DFG (a. 2007–2010): *Dictionnaire Étymologique Roman (DÉRom). Première phase : le noyau panroman* (proiect condus de dr. Eva Buchi, director de cercetări la CNRS, ATILF, Nancy, Franța, și prof. dr. Wolfgang Schweickard, profesor de romanistică la Universităt des Saarlandes, Saarbrücken, Germania, adresa web: <http://www.atilf.fr/DERom>, revizuind, pentru Romania de sud-est, articolele: \*/'fak-e-/ , \*/ka'ball-a-/ , \*/ka'ball-u-/ și, respectiv, a'pril-iu, carne, edera, fe'brariu, labruska, persiku. În cadrul aceluiași proiect, CS III Florin-Teodor Olariu a furnizat materialul dialectal aferent ariei românești.

◆ Cristina Florescu este membru în consorțiul: *eDTLR – Dicționarul tezaur al limbii române în format electronic*, coordonat de Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Facultatea de Informatică (UAIC-FII), proiect complex CNCSIS pentru perioada 2007–2010.

- ◆ Prof. univ. dr. Eugen Munteanu a coordonat, în calitate de responsabil, participarea Facultății de Litere a Universității „Alexandru Ioan Cuza” la proiectul eDTLR.
- ◆ A continuat activitatea de cercetare (corectarea de către specialiștii lingviști a erorilor formale din textul DA și DLR, rezultate din recunoașterea optică a caracterelor) din cadrul grantului *eDTLR – Dicționarul tezaur al limbii române în format electronic* (2007–2010), contract CNMP nr. 910013/18.09.2007. Director: prof. univ. dr. Dan Cristea. Coordonator: Facultatea de Informatică, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”. Responsabil pentru Institutul de Filologie Română „A. Philippide”: CS I dr. Gabriela Haja. ([https://consilr.info.uaic.ro/edtlr/wiki/index.php?title=Despre\\_proiect](https://consilr.info.uaic.ro/edtlr/wiki/index.php?title=Despre_proiect)).
- ◆ Pentru proiectul CNCSIS (programul PN II IDEI nr. 278/2007) *Teoria câmpurilor toponimice (cu aplicație la câmpul hidronimului Moldova)*, derulat în cadrul Departamentului de toponimie, director de proiect CS I dr. Dragoș Moldovanu, s-a continuat redactarea studiului teoretic (capitolele *Ancheta toponimică din perspectiva teoriei câmpurilor* și *Câmpul toponimic al hidronimului Moldova*). În luna octombrie 2009, CS II dr. Vlad Cojocaru a participat la sediul CNCSIS la ședința de monitorizare a proiectelor în derulare din cadrul programului PN II IDEI, prezentând rezultatele parțiale obținute în cadrul proiectului în perioada 2007–2009. Proiectul a obținut finanțarea în continuare pentru anul 2010.
- ◆ Prof. univ. dr. Eugen Munteanu (director de proiect). CS I dr. Gabriela Haja, CS III dr. Mioara Dragomir și CS dr. Elena Dănilă au continuat participarea la proiectul *Monumenta linguae Dacoromanorum*, finanțat de Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, efectuând operații de transcriere interpretativă de text chirilic românesc manuscris (Ms. 45 și Ms. 4389) sau tipărit (*Biblia de la București*).

## SIMPOZIONUL INTERNAȚIONAL

### *Diaspora culturală românească – paradigme lingvistice, literare și etnofolclorice*

- ◆ În zilele de 5, 6 și 7 noiembrie 2009 s-au desfășurat lucrările celui de-al VIII-lea Simpozion Internațional organizat de Institutul de Filologie Română „A. Philippide” din Iași și de Asociația Culturală „A. Philippide”. Alocuțiunea de deschidere a Simpozionului a fost rostită de prof. univ. dr. **Eugen Munteanu**, directorul Institutului de Filologie Română „A. Philippide”. Cuvântul de salut din partea Asociației Culturale „A. Philippide” a fost rostit de CS I dr. **Ofelia Ichim**, președintele Asociației. În plen, prof. univ. dr. **Joanna Porawska**

(Cracovia, Polonia), a susținut comunicarea *Cum să folosim dicționarul bilingv? Necesitatea prezentării diferențelor gramaticale fundamentale între limbi în opera lexicografică*, urmată de comunicarea prof. univ. dr. Elena Prus (Chișinău, Republica Moldova), *Emigrația: grandoarea și mizeria iluziilor*.

♦ În cadrul SECȚIUNII DE LINGVISTICĂ au fost susținute următoarele comunicări: Ioana Jieanu (Ploiești, România), Cristian Linares (Castellón de la Plana, Spania), *Limbi în contact. Româna – spaniola – catalana în mediul școlar al imigranților din Spania*; Nina Cuciuc (Iași, România), *Proiecția dualității lingvistico-culturale în actul autotraductiv al autorului din diasporă*; Sergii Luchkanyn (Kiev, Ucraina), *Bogdan Petriceicu Hasdeu și concepția lingvistică a reprezentanților Școlii lingvistice din Harcov (Kharkiv) (I. Sreznevski, A. Potebnea, P. Zhytetsky)*; Nicoleta Neșu (Cluj-Napoca, România / Roma, Italia), *Limba perfectă în epoca globalizării*; Adrian Poruciuc (Iași, România), *Între fară și sat – două modele de supraviețuire istorică ale comunităților românești timpurii*; Luminița Hoarță Cărașu (Iași, România), *Interacțiunea mediată controlată. Comportamentul comunicativ al interlocutorilor în talk show-ul românesc actual (invitați – români din diaspora)*; Corina Matei Gherman (Iași, România), *Criza economică și migrația forței de muncă din România*; Eugen Munteanu (Iași, România), *Dumitru Irimia, in memoriam. O evocare*; Lucia Cifor (Iași, România), *Dumitru Irimia și Dicționarul limbajului eminescian: semne și sensuri poetice*; Cristina Florescu (Iași, România), *Dumitru Irimia și stilistica limbii române*; Thede Kahl (Viena, Austria), *Limba română la rudarii din Grecia și din Bulgaria*; Julia Richter (Leipzig, Germania), *Traducerea ca act intercultural: Lucian Boia în germană*; Cornel Munteanu (Baia Mare, România), *Școala românească din Gyula la 60 de ani*; Ana Borca (București, România), *Promovarea limbii române ca limbă străină: Cine? Unde? Cum?*; Camelia Zăbavă (Craiova, România), *Diaspora și integrarea socioculturală prin prisma antroponimiei*; Iolanda Sterpu (Iași, România/ Saint-Etienne, Franța), *Predarea limbii române la Universitatea „Jean Monnet” din Saint-Etienne, Franța*; Rodica Albu (Iași, România), *Românii din Canada între limbi și culturi*; Florin-Teodor Olariu (Iași, România), *Românii din Torino – comportament și atitudini (socio)lingvistice în mediu aloglot*.

Moderatori: Thede Kahl, Eugen Munteanu.

Secretari: Elena Dănilă, Florin-Teodor Olariu.

♦ La SECȚIUNEA DE CRITICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ au fost prezentate comunicările: Aliona Grati, Inga Druță (Chișinău, Republica Moldova), *Identitatea literară a scriitorilor români aflați „între două lumi”*; Maria Abramciuc (Bălți, Republica Moldova), *Bibliotecile sublimate ale poetului Emilian Galaicu – Păun*; Mihaela Albu (Craiova, România), *Publicații literare din exilul românesc. Studiu de caz: revista literară „Destin”*; Dan Anghelescu (București, România), *Memorie, cultură și*

*semnificații politice și identitare în presa literară a exilului românesc; Simona Antofi (Galați, România), Nori peste balcoane, jurnalul parizian al Sandei Stolojan, între cronica unei lumi și mărcile feminității auctoriale; Doinița Milea (Galați, România), Discursul critic ca imagine a unui spațiu cultural culpabilizant – etica neuitării; Ana Bantoș (Chișinău, Republica Moldova), Scriitori din diaspora. Singularitatea și singurătatea rostirii; Cornel Munteanu (Baia Mare, România), Literatura memorialistică a românilor din Ungaria; Nicoleta Borcea (Iași, România), Richard Wagner sau călătoria între „casă” și „acasă”; Mihaela Cobzaru (Iași, România), Virgil Ierunca și memoria timpului; Christina Mițariu (Timișoara, România), Nicholas Catanoy – un cetățean universal în căutarea identității; Amalia Voicu (Iași, România), Peregrinările noului Ulisse la Panait Istrati și Nikos Kazantzakis; Șerban Axinte (Iași, România), Exil interior și întoarcere imposibilă în opera Gabrielei Adameșteanu; Alain Vuillemin (Paris, Franța), Quatre témoignages de femmes sur l’univers concentrationnaire roumain, en langue française: Le Cachot des marionnettes (1990) de Madeleine Cancicov, L’évasion silencieuse (1990) de Lena Constante, Les Années volées (1992) d’Oana Orlea et Les Années de plomb (2007) par Lelia Trocan; Loredana Opăriuc (Iași, România), Virgil Ierunca – de la Albatros și Agora la Caete de dor și Europa liberă; Alexandra Ciocârlie (București, România), Luminile și umbrele exilului; Carmen Dărăbuș (Baia Mare, România/ Universitatea din Novi Sad, Serbia), Constructe sociale în proza lui Radu Flora. Romanul Vârtejul; Violina Galaicu (Chișinău, Republica Moldova), Migrația unor motive muzicale putnene: supoziții și contestări; Violeta Tipa (Chișinău, Republica Moldova), Filmul de animație din Republica Moldova: influențe est-vest europene; Maria Șleahțișchi (Bălți, Republica Moldova), Noi experiențe în literatura română din Basarabia: romanul „fracturiștilor”; Nicoleta–Angelica Orlandea (Brașov, România), Rădăcinile românești ale dramaturgiei lui Eugen Ionescu; Nicoleta Popa Blanariu (Bacău, România), Mircea Eliade și Antonin Artaud. O poetică a „noului val” ca teatru ritual; Emanuela Ilie (Iași, România), Despre maladie, exil și alte alterități în două confesiuni atipice: Portretul lui M de Matei Călinescu și Călătorie. Exil de Gheorghe Mocuța; Maria Zoica Ghițan (Cluj–Napoca, România), Pe urmele esențializării devenirii umane (Diaspora culturală românească și reevaluarea modelului Eminescu din perspectiva lui Mircea Eliade, Emil Cioran și Constantin Noica); Sebastian Drăgulănescu (Iași, România), Fețele străinătății la Eminescu.*

**Moderatori:** Cornel Munteanu, Dan Mănuță.

**Secretari:** Nicoleta Borcea, Șerban Axinte.

♦ **SECȚIUNEA MIGRAȚIE ȘI IDENTITATE** a cuprins următoarele comunicări: **Ofelia Mariana Uță Burcea** (Madrid, Spania), *Urme ale spaniolei în româna scrisă. Construcția creativă: „rumañola”*; **Mariana Flaișer** (Iași,

România), *Românii și mirajul Italiei*; Radu Dimitriu (Iași, România), *Românii din Italia – o radiografie geografică*; Diego Muñoz Carrobles (Madrid, Spania), *Analiza sociolingvistică a comunității românești din Madrid*; Nicoleta Turliuc, Cătălin Turliuc (Iași, România), *Strategii de aculturație la emigrația românească în Italia*; Ionel Muntele (Iași, România), *Mobilitatea geografică a populației în România contemporană*; Ofelia Ichim (Iași, România), *Asociațiile românești din Torino: o radiografie actuală*; Radu Cinpoș (Londra, Anglia), *Networks and Spaces: Negotiating Social Interplay in Temporary Labour Migration*.

**Moderator: Ofelia Mariana Uță Burcea.**

**Secretar: Luminița Botoșineanu.**

♦ Au fost proiectate și dezbătute filmele documentare realizate de **Adina Vuković (București, România)** *Biblia mea, Biblia ta* (documentar difuzat pe canalul TVR 1, în ziua de 19 octombrie 2006); *Cuvintele Cuvântului* (documentar difuzat pe canalul TVR 1, în ziua de 14 ianuarie 2007) – filmele documentare i-au avut ca invitați pe prof. univ. dr. **Teresa Ferro** (Universitatea din Udine, Italia), prof. univ. dr. **Francisca Băltăceanu** (Universitatea din București), CS I dr. **Gabriela Haja** (Institutul de Filologie Română „A. Philippide” din Iași), prof. univ. dr. **Dumitru Irimia** (Facultatea de Litere, Universitatea „Al.I. Cuza” din Iași), Î.P.S. **Bartolomeu Anania** (Mitropolit al Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului), prof. univ. dr. **Eugen Munteanu** (Facultatea de Litere, Universitatea „Al.I. Cuza” din Iași), prof. univ. dr. **Stelian Dumistrăcel** (Facultatea de Litere, Universitatea „Al.I. Cuza” din Iași), prof. univ. dr. **Keith Hitchins** (Universitatea din Illinois, S.U.A.), pr. prof. univ. dr. **Alois Bulai** (Institutul Teologic Romano-Catolic „Sfântul Iosif” din Iași), pr. lect. univ. dr. Tarciziu Șerban (Institutul Teologic Romano-Catolic din București). Regizor muzical: **Michaela Roșu**. Editor de imagine: **Mioara Maftai**. Director de imagine: **Lucian Olteanu**. Realizator: **Adina Vuković**.

♦ La Filiala din Iași a Academiei Române a fost organizată o expoziție de carte și de reviste alcătuită din lucrările membrilor Institutului și din donații ale participanților la simpozion.

♦ Au avut loc următoarele lansări de carte: **Halina Mirska Lasota, Joanna Porawska, Marele dicționar român-polon**, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2009. A prezentat **Gabriela Haja (Iași)**; **Cornel Munteanu, Literatura românilor din Ungaria**, vol. II, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2009. A prezentat **Dan Mănuță (Iași)**; **Carmen-Gabriela Pamfil, Timotei Cipariu, lingvist și filolog**, Iași, Editura Universității „Al.I. Cuza”, 2009. A prezentat **Stelian Dumistrăcel (Iași)**; **Dan Mănuță, Oglinzi paralele**, București, Editura EuroPress, 2008. Prezintă **Emanuela Ilie (Iași)**, **Iulian Costache (București)**; **Wilhelm von Humboldt, Despre diversitatea structurală a limbilor**. Versiune românească, introducere, notă asupra traducerii, tabel cronologic, bibliografie și indici de **Eugen Munteanu**, Humanitas, București,

2008. A prezentat Florin-Teodor Olariu (Iași); Cristina Florescu (coordonator), Elena Dănilă, Laura Manea, Marius-Radu Clim, *DTLR<sup>d</sup>. Bază lexicală informatizată derivate în –ime și –iște*, Editura Universității „Al.I. Cuza”, Iași, 2008. A prezentat Stelian Dumistrăcel (Iași).

## STUDII, ARTICOLE, RECENZII

- ◆ Șerban Axinte: „*De ce nu avem roman?*”. *Discuții și polemici în prima jumătate a secolului XX*, în „Convorbiri literare”, nr. 10 (octombrie) 2009, p. 112; *Duiliu Zamfirescu și teoria romanului „work in progress”*, în „Transilvania”, nr. 10, 2009, p. 31.
- ◆ Luminița Botoșineanu: recenzie la Nistor Bardu, *Limba scrierilor aromânești de la sfârșitul secolului al XVIII-lea (Cavalioti, Daniil, Ucuta)*, partea I, *Fonetica*, Constanța, Ovidius University Press, 2004, 226 p., în „Anuar de lingvistică și istorie literară”, t. XLVII–XLVIII, 2007–2008 (apărut în 2009), p. 367–369.
- ◆ Daniela Butnaru: *Distorsionarea toponimiei românești populare în norma oficială*, în volumul *Distorsionări în comunicarea lingvistică, literară și etnofolclorică românească și contextul european*, Iași, Editura Alfa, 2009, p. 53–59, volum ce reunește textele comunicărilor de la simpozionul omonim organizat la Iași de către Institutul de Filologie Română „A. Philippide” – Filiala Iași a Academiei Române și de Asociația Culturală „A. Philippide” (25–27 septembrie 2008) și on-line la adresa [http://www.academiaromana-is.ro/philippide/pages/distorsionari\\_2008.html](http://www.academiaromana-is.ro/philippide/pages/distorsionari_2008.html); *Relations entre les toponymes de la vallée de Neamț*, în *Actes du XIV<sup>e</sup> Colloque International d’Onomastique (Arras, 15-18 octobre 2008)* (în curs de publicare).
- ◆ Marius-Radu Clim: (în colaborare) *Contribuții la informatizarea cercetării filologice românești: MLD. Biblia 1688 și eDTLR*, în volumul *Distorsionări în comunicarea lingvistică, literară și etnofolclorică românească și contextul european*, Iași, Editura Alfa, 2009, p. 171–178, volum ce reunește textele comunicărilor de la simpozionul omonim organizat la Iași de către Institutul de Filologie Română „A. Philippide” – Filiala Iași a Academiei Române și de Asociația Culturală „A. Philippide” (25–27 septembrie 2008) și on-line la adresa [http://www.academiaromana-is.ro/philippide/pages/distorsionari\\_2008.html](http://www.academiaromana-is.ro/philippide/pages/distorsionari_2008.html); (în colaborare) *Derivate în DTLR. Bază lexicală informatizată*, în volumul *Distorsionări în comunicarea lingvistică, literară și etnofolclorică românească și contextul european*, Iași, Editura Alfa, 2009, p. 171–178; (în colaborare) *Baza de date informatizată a Dicționarului general al literaturii române (DGLR)*, în volumul *Distorsionări în comunicarea lingvistică, literară și*

*etnofolclorică românească și contextul european*, Iași, Editura Alfa, 2009, p. 191–193.

♦ Vlad Cojocaru: *Distorsiuni în cazul contactului toponimic în zone bilingve*, în volumul *Distorsionări în comunicarea lingvistică, literară și etnofolclorică românească și contextul european*, Iași, Editura Alfa, 2009, p. 85–91, volum ce reunește textele comunicărilor de la simpozionul omonim organizat la Iași de către Institutul de Filologie Română „A. Philippide” – Filiala Iași a Academiei Române și de Asociația Culturală „A. Philippide” (25–27 septembrie 2008) și on-line la adresa [http://www.academiaromana-is.ro/philippide/pages/distorsionari\\_2008.html](http://www.academiaromana-is.ro/philippide/pages/distorsionari_2008.html); *Dynamique des champs toponymiques en zones bilingues*, în *Actes du XXVe Congrès International de Linguistique et de Philologie Romanes Innsbruck (3–8 septembre 2007)* (sub tipar); *Microtoponymes et oïconymes*, în *Actes du XIV<sup>e</sup> Colloque International d’Onomastique (Arras, 15-18 octobre 2008)* (în curs de publicare); recenzie la Viorica Răileanu, *Toponimia Transnistriei: restabilirea fondului onimic românesc, componența lexicală, structura derivațională*, Academia de Științe a Moldovei. Institutul de Filologie, Chișinău, 2008, în „Anuar de Lingvistică și Istorie Literară”, t. XLVII–XLVIII, 2007–2008, p. 376–379; recenzie la Anatol Eremia, Viorica Răileanu, *Localitățile Republicii Moldova. Ghid informativ documentar*, Academia de Științe a Moldovei. Institutul de Filologie, Chișinău, 2008, *ibidem*, p. 375–376.

♦ Elena Dănilă: (în colaborare) *Contribuții la informatizarea cercetării filologice românești: MLD. Biblia 1688 și eDLR*, în volumul *Distorsionări în comunicarea lingvistică, literară și etnofolclorică românească și contextul european*, Iași, Editura Alfa, 2009, p. 171–178, volum ce reunește textele comunicărilor de la simpozionul omonim organizat la Iași de către Institutul de Filologie Română „A. Philippide” – Filiala Iași a Academiei Române și de Asociația Culturală „A. Philippide” (25–27 septembrie 2008) și on-line la adresa [http://www.academiaromana-is.ro/philippide/pages/distorsionari\\_2008.html](http://www.academiaromana-is.ro/philippide/pages/distorsionari_2008.html); (în colaborare) *Derivate în DTLR. Bază lexicală informatizată*, în volumul *Distorsionări în comunicarea lingvistică, literară și etnofolclorică românească și contextul european*, Iași, Editura Alfa, 2009, p. 171–178; (în colaborare) *Originea condițional-optativului românesc în concepția lui A. Philippide*, în „Philologica Jassyensia”, Anul V, nr. 1 (9), 2009, p. 69–78 și on-line, la adresa [http://www.philologica-jassyensia.ro/list\\_art.php?id\\_r=9](http://www.philologica-jassyensia.ro/list_art.php?id_r=9); *Probleme de sintaxă și sinonimie (comuna Filipești, județul Bacău)*, în „Anuar de Lingvistică și Istorie literară”, t. XLVII–XLVIII, 2007–2008, (apărut în 2009), p. 113–126; recenzie la Viorel Hodiș, *Articole și studii. 1. Relația de echivalență (Logic – semantic – sintactic) 2. Varia*, Cluj-Napoca, Editura Risoprint, 2006, *ibidem*, p. 372–373.

♦ Amalia Drăgulănescu: *Antichități și noutăți*, în „Dacia literară”, nr. 6, 2009, p. 58–59; recenzie la *Dictionarul limbajului poetic eminescian*, în „Studii

eminescologice”, vol. XI, Editura Clusium, Cluj-Napoca, 2009, p. 230–233; poezii în antologia *One Thousand Cranes/ O mie de cocori*, în cadrul Festivalului *Origami Peace Tree*, Iași, 2009.

♦ Sebastian Drăgulănescu: *Strategii și stratageme în Contra-pagină*, în „Studii eminescologice”, vol. XI, Editura Clusium, Cluj-Napoca, 2009, paginile 19–30.

♦ Stelian Dumistrăcel: (în colaborare) *Un construct lexicografic: zemos ‘cucumis melo’*, în volumul *Lucrările celui de al doilea Simpozion Internațional de Lingvistică (București, 28–29 noiembrie 2008)*, Editura Universității din București, 2009, p. 57–73; *Alexandru Philippide – Gustav Weigand: ipostaze*, în „Philologica Jassyensia”, V, nr. 1 (9), 2009, p. 27–42 și on-line la adresa [http://www.philologica-jassyensia.ro/upload/V\\_1\\_Dumistracel.pdf](http://www.philologica-jassyensia.ro/upload/V_1_Dumistracel.pdf); *Istoria oamenilor, a culturii și a limbii prin însemnări de pe cărți* [prezentarea vol. IV, cuprinzând documente din perioada 1829–1859, al corpusului *Însemnări de pe manuscrise și cărți vechi din Țara Moldovei*, editat de Ion Caproșu și Elena Chiaburu], în „Dacia literară”, XX, nr. 87 (6/2009), p. 14–15; *Etimologia unităților frazeologice în dicționarele limbii române*, în „Analele Universității «Dunărea de Jos» din Galați, fasc. XXIV, anul II, nr. I (2), vol. *Lexic comun – lexic specializat*, Editura Europlus, Galați, 2009, p. 65–76; un număr de 13 articole cu profil general de explicare a unor cuvinte și de cultivare a limbii, publicate în „Ziarul Lumina” (Iași), la rubrica „Lumea cuvântului” între 7 octombrie și 30 decembrie 2009.

♦ Victor Durnea: *De la polemică acerbă la pact de colaborare: C. Stere și A. A. Bădărău*, II, în „Transilvania”, nr. 11 (noiembrie) 2009, p. 29–36.

♦ Cristina Florescu: (în colaborare) *Derivate în DTLR. Bază lexicală informatizată*, în volumul *Distorsionări în comunicarea lingvistică, literară și etnofolclorică românească și contextul european*, Iași, Editura Alfa, 2009, p. 171–178, volum ce reunește textele comunicărilor de la simpozionul omonim organizat la Iași de către Institutul de Filologie Română „A. Philippide” – Filiala Iași a Academiei Române și de Asociația Culturală „A. Philippide” (25–27 septembrie 2008) și on-line la adresa [http://www.academiaromana-is.ro/philippide/pages/distorsionari\\_2008.html](http://www.academiaromana-is.ro/philippide/pages/distorsionari_2008.html); *Alexandru I. Philippide. Coordonate stilistice*, în „Philologica Jassyensia”, Anul V, Nr. 1 (9), 2009, p. 43–50 și on-line la adresa [http://www.philologica-jassyensia.ro/upload/V\\_1\\_Florescu.pdf](http://www.philologica-jassyensia.ro/upload/V_1_Florescu.pdf); recenzie la Maria Iliescu, *Miscellanea romanica*, Cluj-Napoca, Clusium & Scriptor, 2008, 546 p., *ibidem*, p. 217–220; *Target*, în „Timpul” nr. 10 (octombrie) 2009, p. 21; *Rating*, *ibidem*, nr. 11 (noiembrie), 2009, p. 7.

♦ Gabriela Haja: (în colaborare) *Contribuții la informatizarea cercetării filologice românești: MLD. Biblia 1688 și eDTLR*, în volumul *Distorsionări în comunicarea lingvistică, literară și etnofolclorică românească și contextul european*, Iași, Editura Alfa, 2009, p. 171–178, volum ce reunește textele

comunicărilor de la simpozionul omonim organizat la Iași de către Institutul de Filologie Română „A. Philippide” – Filiala Iași a Academiei Române și de Asociația Culturală „A. Philippide” (25–27 septembrie 2008) și on-line la adresa [http://www.academiaromana-is.ro/philippide/pages/distorsionari\\_2008.html](http://www.academiaromana-is.ro/philippide/pages/distorsionari_2008.html)

♦ Doina Hreapcă (în colaborare), *Un construct lexicografic: zemos ‘cucumis melo’*, în volumul *Lucrările celui de al doilea Simpozion Internațional de Lingvistică (București, 28–29 noiembrie 2008)*, Editura Universității din București, 2009, p. 57–73.

♦ Ofelia Ichim: *Alexandru Philippide și receptarea istoriei literare*, în „Philologica Jassyensia”, anul V, nr. 1 (9), 2009, p. 57–61 și on-line la adresa [http://www.philologica-jassyensia.ro/upload/V\\_1\\_Ichim.pdf](http://www.philologica-jassyensia.ro/upload/V_1_Ichim.pdf); (în colaborare) *Baza de date informatizată a Dicționarului general al literaturii române (DGLR)*, în volumul *Distorsionări în comunicarea lingvistică, literară și etnofolclorică românească și contextul european*, Iași, Editura Alfa, 2009, p. 191–193, volum ce reunește textele comunicărilor de la simpozionul omonim organizat la Iași de către Institutul de Filologie Română „A. Philippide” – Filiala Iași a Academiei Române și de Asociația Culturală „A. Philippide” (25–27 septembrie 2008) și on-line la adresa [http://www.academiaromana-is.ro/philippide/pages/distorsionari\\_2008.html](http://www.academiaromana-is.ro/philippide/pages/distorsionari_2008.html).

♦ Laura Manea: (în colaborare) *Derivate în DTLR. Bază lexicală informatizată*, în volumul *Distorsionări în comunicarea lingvistică, literară și etnofolclorică românească și contextul european*, Iași, Editura Alfa, 2009, p. 171–178, volum ce reunește textele comunicărilor de la simpozionul omonim organizat la Iași de către Institutul de Filologie Română „A. Philippide” – Filiala Iași a Academiei Române și de Asociația Culturală „A. Philippide” (25–27 septembrie 2008) și on-line la adresa [http://www.academiaromana-is.ro/philippide/pages/distorsionari\\_2008.html](http://www.academiaromana-is.ro/philippide/pages/distorsionari_2008.html).

♦ Dan Mănuță: *Publicistica lui Călinescu*, în „Convorbiri literare”, CXLIII, 2009, nr. 10 (octombrie), p. 77–78; *Din nou despre modelul german*, *ibidem*, nr. 11 (noiembrie), 2009, p. 68–70; *Resurecția românismului*, *ibidem*, nr. 12 (decembrie), 2009, p. 58–60; *Necesitatea șaițecismului*, în „Vitrăliu”, XVII, nr. 3–4 (noiembrie), 2009, p. 26; *Epigrama românească* [interviu], în „Epigrama”, an XVII, nr. 50 (decembrie), 2009, p. 16, 19.

♦ Dragoș Moldovanu: *Sincronia și diacronia câmpurilor toponimice*, în *Al II-lea Simpozion Internațional de Lingvistică (noiembrie 2008)*, București, 2009; *The terminus post quem of the third Slavic palatalisation of the velars as reflected in the etymology of the hydronym ‘Ηλιβακία’ (=Ialomîța)*, în „Indogermanische Forschungen”, t. 114, 2009, p. 322–336 (publicație cotată ISI); *Psaltirea în versuri a lui Ștefan din Făgăraș (Fogarasi). Comentarii filologice*, în „Anuar de Lingvistică și Istorie Literară”, t. XLVII–XLVIII, 2007–2008, p. 27–64; *Hidronime de origine veche turcică în sudul Moldovei*, *ibidem*, p. 7–26.

- ♦ Dinu Moscal: *Despre specificul semnului lingvistic*, în *Lucrările celui de-al doilea Simpozion Internațional de Lingvistică, București (28–29 noiembrie) 2008*, Editura Universității București, 2009, p. 565–574.
- ♦ Eugen Munteanu: *Innovationsmechanismen im aktuellen intellektuellen Wortschatz des Rumänischen*, în “Zeitschrift für romanische Philologie”; 125:3 (2009), p. 497–529. ISSN: 0049-8661 (publicație cotată ISI); *Grundfragen der rumänischen Philologie aus sprachpolitischer Sicht*, în volumul Cristoph König (ed.), *Das Potential Europäischer Philologien. Geschichte, Leistung, Funktion*, Osnabrück, 2009, p. 83–90; *Die ersten literarischen rumänischen Texte. Inhalt, Datierung, Herkunft, kulturhistorische Bedeutung*, în “Balkan Archiv”, Neue Folge, Band 30–31 (2005–2006), Wissenschaftlicher Verlag A. Lehmann, Veitshöchheim, 2009, p. 205–267. ISSN: 0170-8007; *Lexicalizarea în limba română a conceptelor de origine biblică*, în „Tabor”. Revistă de cultură și spiritualitate românească editată de Mitropolia Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului, anul III, nr. 1, aprilie 2009, p. 35–54; *Repere ale tradiției biblice românești (I–III)*, în „Idei în dialog”, anul V, nr. 4 (55), aprilie 2009, p. 22–24, nr. 5 (56), p. 34–36 și nr. 6 (57), p. 25–27; *Das choronymische Mikrosystem des Rumänischen. Eine historische Darstellung*, în volumul Wolfgang Ahrens, Sheila Embleton, André Lapierre (eds), *Names in Multi-Lingual, Multi-Cultural and Multi-Ethnic Contact*. Proceedings of the 23<sup>rd</sup> International Congress of Onomastic Sciences, August 17–22, 2008, York University, Toronto, Canada, Published by York University, Toronto, Canada, 2009, p. 740–750.
- ♦ Carmen-Gabriela Pamfil: (în colaborare) *Originea condițional-optativului românesc în concepția lui A. Philippide*, în „Philologica Jassyensia”, Anul V, nr. 1 (9), 2009, p. 69–78 și on-line, la adresa [http://www.philologica-jassyensia.ro/list\\_art.php?id\\_r=9](http://www.philologica-jassyensia.ro/list_art.php?id_r=9).
- ♦ Ioana Repciuc: *Darul divin în descântecele românești*, în „Datina”, Anul XV, nr. 54 (septembrie), 2009, p. 30–31; *Avataruri contemporane ale magiei populare*, în *Distorsionări în comunicarea lingvistică, literară și etnofolclorică românească și contextul european*, Iași, Editura Alfa, 2009, p. 623–631, volum ce reunește textele comunicărilor de la simpozionul omonim organizat la Iași de către Institutul de Filologie Română „A. Philippide” – Filiala Iași a Academiei Române și de Asociația Culturală „A. Philippide” (25–27 septembrie 2008) și on-line la adresa [http://www.academiaromana-is.ro/philippide/pages/distorsionari\\_2008.html](http://www.academiaromana-is.ro/philippide/pages/distorsionari_2008.html); *Simeon Florea Marian și cercetarea sărbătorilor tradiționale*, în „Anuar de Lingvistică și Istorie Literară”, Tomul XLVII – XLVIII, 2007–2008, p. 275–292; recenzie la Constantin Eretescu, *Fata Pădurii și Omul Noptii. În compania ființelor supranaturale*, București, Editura Compania, 2007, 576 p., *ibidem*, p. 347–350; recenzie la „Schweizerisches Archiv für Volkskunde”, Basel, nr. 2/ 2006, *ibidem*, p. 366–368.

## CĂRȚI

- ♦ ***Dicționarul limbii române (DLR)***. Serie nouă. Tomul I. Partea a 7-a. ***Litera E (e-erzat)***, București, Editura Academiei Române, 2009, 388 p. Redactori responsabili: Marius Sala, Gheorghe Mihăilă. Redactori: Doina Cobeț, Rodica Cocârță, Eugenia Dima, Maria Deutsch, Zamfira Mihail, Rodica Radu, Victoria Zăstroiu. A colaborat la redactare: Laura Manea. Revizori: Marius-Radu Clim, Doina Cobeț, Eugenia Dima, Cristina Florescu, Gabriela Haja, Laura Manea, Carmen-Gabriela Pamfil, Victoria Zăstroiu. Corelații: Elena Dănilă. Analiști programatori: Adriana Ivanciu, Monica Corodeanu.
- ♦ Victor Durnea, ***De la Societatea Scriitorilor Români la Uniunea Scriitorilor din România***, vol. I, Iași, Editura „Convorbiri literare”, 2009, 330 p.
- ♦ ***Distorsionări în comunicarea lingvistică, literară și etnofolclorică românească și contextul european*** (îngrijit de Luminița Botoșineanu, Elena Dănilă, Cecilia Holban, Ofelia Ichim), Iași, Editura Alfa (editură acreditată CNCSIS), 2009, 725 p., ISBN 978-973-8953-92-5, volum ce reunește textele comunicărilor de la simpozionul omonim organizat la Iași de către Institutul de Filologie Română „A. Philippide” – Filiala Iași a Academiei Române și de Asociația Culturală „A. Philippide”, 25–27 septembrie 2008.

## COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE

ȘEDINȚELE LUNARE ale Institutului:

◆ Ședința din 15 decembrie 2009:

♦ **Mioara Dragomir** a prezentat comunicarea ***Nicolae Milescu Spătarul – o sinteză între Orient și Occident – Peregrin în țara sa***

Studiind timp de mai mulți ani ***Hronograful den începutul lumii*** (Ms. 3517) – traducere din grecește, de pe la mijlocul secolului al XVII-lea, al cărei autor s-a zis că este mitropolitul Dosoftei sau un tretilogofăt, Pătrașco Danovici, autoarea comunicării își propune, între punctele principale ale cercetării, să descopere profilul spiritual – baza psihologică, după A. Philippide, sau baza spirituală, după G. Ivănescu<sup>1</sup> – al traducătorului. Comparăția cu originalele grecești și analiza filologică și lingvistică a textului i-au relevat că acesta a

---

<sup>1</sup> În doctrina Philippide – Ivănescu, acest concept vizează limbile dar, deopotrivă, și indivizii, conchide Carmen-Gabriela Pamfil în monografia ***Alexandru Philippide***, București–Chișinău, Editura Litera, 2008, p. 127.

cunoscut foarte bine Constantinopolul și întreaga regiune, era poliglot – știa greacă și neogreacă, slavonă, latină și turcă – cărturar de elită, cu o mare deschidere spre cunoaștere și, în același timp, cu dorința de a comunica într-un stil limpede cele cunoscute, cu o pregătire teologică solidă, manifestată și în trăirea profundă a sentimentului religios, cu indiscutabil talent literar, căci originalele grecești sunt, de fapt, în bună parte, prelucrate prin filtrul conștiinței sale – pentru a nu vorbi decât despre trăsăturile esențiale. Analiza *Hronografului...* i-a relevat, de asemenea, faptul că, atât traducătorul, cât și, ulterior, cei doi copiiști ai Ms. 3517, l-au scris în dialectul literar moldovenesc. La acea vreme, o singură personalitate din Țările Române are structura spirituală care cuprinde aceste trăsături laolaltă: Nicolae Milescu Spătarul<sup>2</sup>. Cum a ajuns cărturarul moldovean la o asemenea bogăție spirituală?

La 1642, când în Iași are loc unul din cele mai importante evenimente ale vremii – Sinodul de la Iași în care este adoptată *Mărturisirea ortodoxă* a lui Petru Movilă – Nicolae Milescu<sup>3</sup>, fiul unui grec sau poate chiar aromân din Peloponez stabilit în Moldova, era, probabil, unul dintre copiii cei mai dotați ai Școlii de la Trei Ierarhi, unde învăța latina și greaca, precum și retorica și alte arte liberale. Scopul elitelor laice și ortodoxe fiind de a forma un nucleu bine pregătit atât pentru diplomația cu Poarta, cât și pentru confruntarea cu dogmele cultelor din Apus și din Răsărit, acest fiu al unei modeste familii de boieri venite de aiurea și împământenite, așezată undeva pe lângă Vaslui, al cărui patronim nu-l cunoaștem încă, este trimis la studii. Timp de opt ani (1645–1653) învață la Școala Patriarhiei din Constantinopol, numită și **Α" ΙΔ' ΔΡΑΖ Ζ! Θ" \* Ο \"**, în miezul mediului unei Renașteri ortodoxe, întemeiată pe tradiția bizantină și pe ideile umanismului occidental, preluat de la universitățile din Italia de Theophilos Coridaleos și continuată, printre alții, de Ioannis Cariofilis și Gavriil Vlasios<sup>4</sup>.

Întors în Moldova, la vârsta de 17 ani Milescu își începe activitatea și misiunile concretizate, în bună parte, în traduceri. La curtea domnilor Moldovei și, o perioadă, în Muntenia, este grămatic (1653–1658), apoi spătar – demnitate pe care o va purta ca pe un nume toată viața – și capucehaie la Constantinopol (1660–1664). În acest timp traduce din grecește, în maniera deja precizată, *Carte cu multe întrebări foarte de folos pentru multe trebi ale credinței noastre*

<sup>2</sup> Vezi și constatările lui L. Onu din studiul filologic la ediția Herodot, *Istorie*, București, Editura Minerva, 1984, între care, de exemplu, cea de la p. 557.

<sup>3</sup> Șt. Gorovei ajunge la concluzia că Milescu nu era numele patronimic al cărturarului; vezi studiul introductiv la monografia lui P.P. Panaitescu, *Nicolae Milescu Spătarul (1636–1708)*, Iași, Editura Junimea, 1987. Însă acest nume a fost adoptat de contemporani (vezi mărturia lui Neculce) și a pătruns în tradiția filologică românească.

<sup>4</sup> Vezi și articolul Gabrielei Drăgoi din *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, ediția a II-a, București, Editura Academiei Române – Editura Gunivas, 2002 și al lui Dan Horia Mazilu, din *Dicționarul general al literaturii române, L/O*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2005.

(1661), probabil și *Istoria despre sfânta icoană a preasfintei noastre Născătoare de Dumnezeu Maria* și lucrări de mare amploare: *Istoriile* lui Herodot (1668–1670), *Hronograful den începutul lumii* (1658–1661)<sup>5</sup>, posibil și *Mântuirea păcătoșilor* și *Apologia contra lui Mamomed*<sup>6</sup>. Tot acum (1661–1664), la nici 30 de ani, redactează integral, intenționând să realizeze o ediție filologică precum cele pe care le studiasse, prima versiune în limba română a *Vechiului Testament*, în care este redat după ediția *Bibliei* de la Frankfurt, pentru prima dată în cultura română<sup>7</sup>, și un text filosofic, *Despre sânge și țitoriu gâd* – ΑεΡΑ"Ū@6DVJTD@H8@ 4F: `H al lui Pseudo Flavius Josephus. De la Constantinopol, foarte posibil și din hotărârea lui Dositheos, patriarhul Ierusalimului, capul ortodocșilor greci și nu numai, pleacă în Occident<sup>8</sup>. Ajunge la Berlin, Stettin, Stockholm și, într-o vizită unică pentru un român la acea vreme, la Paris (în iulie 1667), unde este trimis cu scrisori pentru Regele-Soare, rugat să susțină revenirea fostului domnitor Gheorghe Ștefan în scaunul Moldovei. Acum duce și janseniștilor de la Port Royal o lucrare despre doctrina transsubstanțierii în credința ortodoxă, pe care o intitulează sugestiv *Enchiridion sive Stella Orientalis Occidentali splendens* (tipărită în 1669, la Paris), redactată în latină și în greacă la Stockholm, poate chiar în casa marchizului Arnauld de Pomponne – care îl prețuiește în chip deosebit pe acest „gentilhomme”, și „homme du monde” – la invitația căruia a scris-o. În 1688 se întoarce în Moldova, în timpul lui Alexandru Iliăș. După unii biografi, din porunca acestui domn, după alții, din a lui Ștefăniță vodă (1659–1661), este însemnat la nas din cauză că ar fi aspirat la domnie. Cert este că o personalitate de talia lui Milescu se ridică cu mult deasupra amândurora.

Timp de doi ani nu cunoaștem, deocamdată, ce va mai fi scris cărturarul moldovean. Știm că în 1669, aflat din nou la Constantinopol, este în relație cu oameni de seamă din lumea răsăriteană, dar și occidentali<sup>9</sup>, printre care

---

<sup>5</sup> Vezi Mioara Dragomir, *Hronograf den începutul lumii (Ms. 3517). Probleme de filologie*, Iași, Editura Trinitas, 2007. Autoarea susține paternitatea lui Milescu asupra acestei traduceri în temeiul argumentelor filologice și lingvistice pe care le-a dezvoltat în mai multe lucrări, unele publicate, altele în curs de publicare.

<sup>6</sup> Eugenia Dima a realizat o ediție critică a acestui text – care urmează să apară la Editura Universității „Al.I. Cuza” – și susține, după cum a afirmat în cadrul discuțiilor la comunicarea de față, ipoteza avansată deja în filologia românească, a paternității lui Milescu asupra traducerii.

<sup>7</sup> Vezi Virgil Cândea, *Rațiunea dominantă*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1979, cap. *Tratatul „Despre rațiunea dominantă”*.

<sup>8</sup> „S-ar fi citit cu aceeași plăcere impresiile sale asupra Europei occidentale, dacă și le-ar fi însemnat, ca și cele din călătoria sa în China”, remarcă P.P. Panaitescu, în *op. cit.* p. 14.

<sup>9</sup> Se pare că în răstimpul șederii lui Milescu la Stockholm, G. Stiernhielm, pe atunci cea mai importantă personalitate a culturii suedeze, primește de la el o versiune românească din *Tatăl nostru*, pe care o publică în *De linguarum origine*, 1671, alături de alte versiuni romanice. Cei doi cărturari vor fi discutați și despre latinitatea limbii române, subiect pe care Milescu îl abordează și în *Cartea cu multe întrebări...*

capelanul Thomas Smith, viitor profesor de teologie la Oxford. Acestuia îi dăruiește un manuscris de opt foi, unde scrie alfabetul chirilic folosit de români, numele literelor și rugăciuni – *Tatăl nostru*, *Crezul* și altele – în românește și în slavonă, cu litere chirilice și grecești. În spiritul acribiei filologice deprinse prin studiu, Milescu este primul care precizează că literele é și þ sunt create de români și încearcă să redea fonemele românești prin litere grecești (ă prin e, ce, ci prin tz, ș prin s șcl.)<sup>10</sup>.

În ianuarie 1671 părăsește Constantinopolul și se îndreaptă spre Rusia, cu misiuni din partea lui Dositheos al Ierusalimului, care îl recomandă țarului în termeni ca aceștia: „A străbătut multe țări și împărății ca să se instruiască și este ca un cronograf în care sunt adunate toate lucrurile lumii. În zadar veți căuta un alt asemenea om. Dumnezeu vi-l trimite”. După ce se întâlnește la Adrianopol cu un alt prieten, marele dragoman Panaiotis Nicussios, care îl însărcinează cu o misiune pe lângă regele Poloniei, unde va ajunge la 15 mai, pe 23 mai, 1671, mai-marele cetății Smolensk anunță că „grecul Nicolae Spatarus, nobil din Moldova”, cere audiență la țar. Datorită meritelor sale este numit foarte repede (la 14 decembrie) la Posolskii Prikaz (Departamentul de Externe), „pentru veșnicie”, traducător din greacă veche, neogreacă, latină și română. În afară de diverse documente, acum traduce în rusește, mai precis prelucrează, în aceeași manieră ca în traducerile în românește, mai multe lucrări<sup>11</sup>: *Aritmologhion* (*Aritmetica sau cartea științei numerelor*) (1672), *Hrismologhion* (*Hrismologhiu sau cartea profețiilor*) (1673), *Vasiliologhion* (*Carte numită Vasiliologhin, adică Cronologia sau istoria tuturor împăraților...*), *Carte compusă din scurte extracte privitoare la cele nouă muze și cele șapte arte liberale*, *Cartea sibilelor*, *Cartea de ieroglifică ieratică*, *Descrierea prea vestitei și prea marii biserici numită Sfânta Sofia, la Constantinopol, care cu drept cuvânt este socotită printre cele șapte minuni ale lumii*)<sup>12</sup>, *Rodoslovie*,

<sup>10</sup> Vezi Zamfira Mihail, *Nicolae le Spathaire Milescu à travers ses manuscrits*, București, Editura Academiei Române, 2009, cap. *Ses exercices philologiques* (1669).

<sup>11</sup> O parte au fost editate de cercetătoarea Olga Belobrova, de la Institutul de literatură rusă; vezi două din articolele sale pe această temă în *op. cit.*, de Zamfira Mihail, p. 135–143 și p. 143–151.

<sup>12</sup> Am dat aceste titluri după A. Philippide, *Introducere în istoria limbii și literaturii române*, Iași, Editura librăriei Frații Șaraga, 1888, care le actualizează după lista lui E. Picot, prezentând viața și opera lui Nicolae Milescu Spătarul pentru prima dată în filologia românească. Philippide face un pas însemnat de la cele câteva date pe care le cunoștea Cipariu în 1858, când a publicat *Crestomația*: „Nicolau protospătarul, pre care Fabriciu, în *Bibl. grec.*, t. X, p. 436, nr. XXI, [î] numește Lacedemonianul, iar Dem. Procopiu tot acolo, t. XI, p. 789, nr. LX, scrie că acesta are fi tradus S. Scriptură din grecește în românește, care până astăzi se lege în toate beserecele lor. De astă versiune, însă, mărturisesc că nu am mai aflat altă urmă necăiurea”; vezi Timotei Cipariu, *Opere*, I, ediție îngrijită de Carmen-Gabriela Pamfil, introducere de Gavril Istrate, București, Editura Academiei, 1987, p. 293. Unele aspecte au fost atinse și de B.P. Hasdeu, în articolele *Viața: faptele și ideile lui*

**Geografia** sub formă de cărți de joc, un **Dicționar grec-latin-rusesc** care s-a pierdut, poate și un zodiac – gromovnic.<sup>13</sup>

La numai câțiva ani de la stabilirea în Rusia, i se încredințează misiunea dificilă – cu nu mai puțin de 14 puncte de îndeplinit – de ambasador la curtea împăratului Chinei. Trebuie să găsească noi drumuri, prin Siberia, spre China și să facă așa încât Rusia să devină intermediarul între Extremul Orient și Europa<sup>14</sup>. La întoarcere, după trei ani, este percheziționat și acuzat de trădare și de vrăjitorie – după mentalitatea Evului Mediu, în partea ei întunecată. Cu greu, la 3 ianuarie 1678 ajunge la Moscova, unde se dezvinovățește. Abia peste 15 ani, în 1693, când va avea 57 de ani, va fi răsplătit pentru misiunea sa în China. Rodul acestei călătorii sunt manuscrisele **Descrierea Chinei** (cu capitolele **Descrierea marelui fluviu Amur** și **Cărticica despre tătari**) și **Jurnal de călătorie de la Tobolsk până la frontiera cu China**<sup>15</sup>, pe care le va redacta în paralel cu diverse traduceri din greacă, rusă și latină. Această misiune îi va aduce notorietate în Europa. Este căutat de occidentali, unii veniți în Rusia (Laurent Rinhuber, Philippe Avril, J. G. Sparwenfeldt, Foy de la Neuville, N. Witsen, Leibniz).

Așa cum rezultă din lucrarea **Scurtă demonstrare că știința și limba elen-greacă sunt mai necesare decât limba și știința latină și care sunt avantajele pentru poporul slav**, în conflictul dintre aripa ortodoxă latină și cea ortodoxă greacă, Milescu este un factor de echilibru<sup>16</sup>. Argumentația sa depășește latura formal teologică și concluzionează, în spiritul adevărului: „după ce a învățat cineva limba greacă, nu mai e nici o primejdie să învețe și latina”<sup>17</sup>. În cei 37 de ani pe care îi petrece în Rusia până la sfârșitul vieții, Nicolae Milescu Spătarul face tot ce îi stă în putință să își ajute compatrioții români, altminteri Dosoftei nu putea scrie din curtoazie astfel: „Deși suntem de tine despărțiți prin spațiu, totuși suntem împreunați prin Duhul Sfânt, căci te pomenim, pe tine și toată casa voastră, la Sfintele și dumnezeieștile Taine”<sup>18</sup>.

---

*Nicolaie Spataru din Milești*, în „Traian”, II (1870), nr. 7, p. 27–28; nr. 8, p. 31–32; nr. 9, p. 36; nr. 11, p. 43; nr. 12, p. 47–48; nr. 14, p. 55–56; nr. 16, p. 63.

<sup>13</sup> Scrierile lui Milescu din Rusia au fost fișate pentru **Dicționarul limbii ruse din secolele al XI-lea – al XVII-lea**; vezi Zamfira Mihail, *op. cit.* p. 110.

<sup>14</sup> Despre călătoria lui Milescu în China a scris o teză de doctorat consistentă, din care a publicat o serie de materiale, colega Daniela Dumbravă, de la „Pontificio Istituto Orientale” din Roma.

<sup>15</sup> Vezi, între alte referințe la aceste scrieri, aprecierile lui Florin Faifer din **Semnele lui Hermes**, București, Editura Minerva, 1993, p. 46–49.

<sup>16</sup> În marele salt de modernizare a Rusiei realizat de Petru cel Mare, Milescu a avut un rol însemnat, conștientizat de un contemporan ca Neculce: „mare cinste i-au făcut împăratul la moartea lui și mare părere de rău au avut după dânsul, că era trebuitor la acele vremi”.

<sup>17</sup> Vezi și P.P. Panaitescu, *op. cit.* p. 89.

<sup>18</sup> N. Cartoian, **Istoria literaturii române vechi**, București, Editura Minerva, 1980, p. 231. Se știe că, la rugămintea lui Dosoftei, Milescu a reușit să-l determine pe patriarhul Moscovei să

În toate lucrările sale, inclusiv în prefața la *Vechiul Testament*, despre care autoarea comunicării crede că a fost păstrată în mare parte în prefețele din Ms. 45, Milescu citează din autorii antici greci și latini, din Evul Mediu – urmând în partea sa luminoasă mentalitatea care a reprezentat această perioadă a omenirii – precum și din contemporani, pe care i-a asimilat cu spiritul unui om de cultură autentic<sup>19</sup>: din Aristotel, Platon, Demetrius, Empedocle, Pitagora, Thales, Sf. Augustin, Sf. Ieronim, Origene, Iustin Martirul, Demetrius Phalereus, Scaliger, Grigore de Nisa, Dionisie Areopagitul ș.a. și, bineînțeles, din *Sfânta Scriptură*.

Se pot da, desigur, mai multe răspunsuri la întrebarea de ce nu avem până în prezent nici un manuscris autograf al lui Milescu. Acest fapt este suspect și izbitor, cunoscând cât de mult a scris, dar nu de neașteptat, în contextul în care a trăit, atât în Țările Române, cât și în Rusia. Soarta a vrut însă ca o bună parte din scrierile sale să se păstreze, ca prin minune, în uimitor de multe copii manuscrise, cele din Rusia împodobite cu miniaturi și desene<sup>20</sup>.

Acum, când cercetările scot la lumină multe aspecte necunoscute sau neînțelese, avem perspectiva să gândim că, mai mult decât „un amestec bizar între cultura orientală și ideile Renașterii”<sup>21</sup> și un „curios amestec de cultură bizantină și occidentală”<sup>22</sup>, viața și opera lui Milescu sunt, de fapt, o chintesență reușită între ideile și felul de a fi oriental și cel occidental<sup>23</sup>, unică în felul ei, cu deschidere spre umanismul renascentist apusean și bizantin și spre universalitate.

♦ CS I dr. Gabriela Haja a prezentat volumul *Monumenta linguae Dacoromanorum. Biblia 1688. Pars VII, Regum I, Regum II*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2008, 560 p., rezultat al cercetărilor din grantul CNCSIS 1454, derulat în cadrul Institutului în perioada 2006–2007. În prezentare s-a pus accentul pe formatul electronic al lucrării, editat pe DVD-ul care însoțește cartea, arătându-se etapele realizării acestuia, dificultățile

---

trimită în Moldova o tiparniță, iar „teascurile de la Iași au putut începe, sub direcția lui Dosoftei, o operă de civilizație”, cum afirmă P. P. Panaitescu în *op. cit.* p. 73.

<sup>19</sup> Raportez această apreciere la viziunea și coordonatele expuse de Eugen Coșeriu în *Deontologia culturii*, din *Prelegeri și conferințe*, ALIL, 1992–1993, p. 173–180.

<sup>20</sup> Unele scrieri din Rusia au ajuns și în Țările Române: „Un fapt de bibliotecă îi apropie pe Stolnicul Constantin Cantacuzino și Spătarul Nicolae Milescu. Un Spătar și un Stolnic. Două personaje de vază în Cartea scripturilor române. Printre lecturile eruditului Cantacuzin, posesor al unei biblioteci cu adevărat princiară, s-a aflat și un in-folio al Milescului – *Itinerar de la Tobolsk, capitala Siberiei, până la frontiera Chinei*, observă Florin Faifer, în *op. cit.* p. 46.

<sup>21</sup> S. Pușcariu, *Istoria literaturii române I. Epoca veche*, București, Editura Eminescu, 1987, p. 104.

<sup>22</sup> P.P. Panaitescu, *op. cit.* p. 1.

<sup>23</sup> Vezi în special Virgil Cândea, *op. cit.* și Alexandru Andriescu, *Locul Bibliei de la București în istoria culturii, literaturii și limbii române literare*, în *Monumenta linguae Dacoromanorum Biblia de la 1688*, Pars I, *Genesis*, Iași, Universitatea „Al.I. Cuza” Albert-Ludwigs-Universität-Freiburg, 1988.

întâmpinate în procesul de alcătuire a corpusului de text românesc vechi, analizat morfologic, și în redactarea indicelui de cuvinte și forme, soluțiile de rezolvare a acestora, modalitatea de lucru (antrenarea unui parser de adnotare morfologică, la nivel de cuvânt; validarea/corectarea manuală a adnotării automate, prin intermediul unei interfețe accesibile on-line etc.). Rezultatele obținute constituie prima realizare de acest tip din cercetarea filologică românească, cu atât mai importantă cu cât ea poate fi valorificată în editarea electronică a volumelor următoare din seria *Monumenta linguae Dacoromanorum* ori a altor proiecte de valorificare a tradiției textuale românești vechi. De asemenea, formatul electronic al volumului permite o adecvată accesare a acestuia, ca resursă pentru *Dicționarul limbii române (DLR)* informatizat.

#### ◆ Alte comunicări:

◆ Șerban Axinte: a participat la Colocviile revistei „Transilvania” care au avut drept subiect „Corespondența literară”, 23–24 octombrie 2009, Sibiu.

◆ Luminița Botoșineanu: (în colaborare) *Le fond latin de la langue roumaine. La romanisation et l'apparition d'un nouveau système linguistique*, la Simpozionul Internațional „Romanisierung. Theorie und Praxis eines Forschungskonzepts” (Internationale Tagung im Rahmen der Universitätspartnerschaft Konstanz – Iași), organizat de Institutul de Arheologie Iași, Universitatea „Al.I. Cuza”, Iași și Universităt Konstanz, Iași, 4–7 octombrie 2009.

◆ Stelian Dumistrăcel: *Expresivitate în discursul științific de orientare polemică*, la Simpozionul „150 de ani de la nașterea lui Alexandru Philippide”, Bârlad, 3 octombrie 2009; *Universalile frazeologice*, la *Al III-lea Simpozion Internațional de Lingvistică*, organizat de Institutul „Iorgu Iordan – Al. Rosetti” al Academiei Române, București, 20–21 noiembrie 2009; *Polemica Philippide – Weigand. La 150 de ani de la nașterea lui Alexandru Philippide*, la *al 9-lea Colocviu al Catedrei de limba română* de la Universitatea București, 4–5 decembrie 2009; prezentarea volumelor semnate de Carmen-Gabriela Pamfil, *Timotei Cipariu, lingvist și filolog*, și de Cristina Florescu (coordonator), Elena Dănilă, Laura Manea, Marius-Radu Clim, *DLLR<sup>d</sup>. Bază lexicală informatizată. Derivate în -ime și -iște*, în cadrul secțiunii „Lansări de cărți” de la Simpozionul Internațional *Diaspora culturală românească: paradigme lingvistice, literare și etnofolclorice*, Iași, 5–7 noiembrie 2009; a susținut prelegerea *Limba de lemn* la anul I de la Facultatea de Filosofie și Științe Social-Politice a Universității „Al. I. Cuza” din Iași – cursul de Sociologie generală (conf.dr. Cristina Gavriluță), 11 noiembrie 2009.

◆ Cristina Florescu: *Paradigma lexicală, între prototipal, flou și discret. Sfera semantică a stărilor (atmosferice)*, susținută la *al 9-lea Colocviu al Catedrei de*

*limba română* din Universitatea București (*Limba română. Controverse, delimitări, noi ipoteze*), 4 decembrie 2009.

♦ Dan Mănuță: a prezentat comunicarea *Mihail Sadoveanu și masoneria*, la Simpozionul *Mihail Sadoveanu în viziunea criticilor literari*, Pașcani, 26 noiembrie 2009; a participat la Simpozionul *Centenarul nașterii lui Ion D. Lăudat*, organizat de Catedra de Literatură Română „G. Ibrăileanu” a Facultății de Litere, Universitatea „Al.I. Cuza” din Iași, în ziua de 5 decembrie 2009.

♦ Dinu Moscal: *La contribution de Coseriu à l'évolution du concept de 'champ lexical'*, comunicare la *Congrès International de Linguistique Intégrale „Coseriu – perspectives contemporaines”*, deuxième édition, Cluj-Napoca, 23–25 septembre 2009.

♦ Eugen Munteanu: *Câteva reflecții asupra receptării ideilor humboldtiene în opera lui A. Philippide*, comunicare prezentată în cadrul colocviului „*Alexandru Philippide. 150 de ani de la naștere*”, organizat de Institutul de Filologie Română „A. Philippide”, Iași, 15 mai 2009 ; în cadrul cursurilor de vară „*România — limbă și civilizație*”, Iași, 21 iulie 2009, conferința cu titlul „*Monumenta linguae Dacoromanorum*” — *proiect filologic major al Universității „Alexandru Ioan Cuza”*; conferința: *Despre tradiția biblică românească*, prezentată în cadrul deschiderii „*Zilelor Academice Ieșene*”, Filiala din Iași a Academiei Române, 17 septembrie 2009; *Sprachpolitiken in der Geschichte der rumänische Kultur*, ciclul de conferințe la Institutul de Romanistică al Universității din Viena, în perioada 12–21 octombrie 2009; *D. Irimia, in memoriam. O evocare*, comunicare prezentată în cadrul Simpozionului Internațional *Diaspora culturală românească — paradigme lingvistice, literare și etnofolclorice*, Filiala din Iași a Academiei Române, Institutul de Filologie Română „A. Philippide”, 6 noiembrie, 2009; *Einführung in die lexikalischen Semantik des Rumänischen*, ciclul de conferințe la Institutul de Romanistică al Universității din Viena, în perioada 20 noiembrie–6 decembrie 2009; *Kommunikative Strategien in den heutigen rumänischen Medien*, ciclul de conferințe la Institutul de Romanistică al Universității din Viena, în perioada 16–20 decembrie 2009.

♦ Ioana Repciuc: *Teoria despre rugăciune a lui Eugenio Coșeriu și poetica descântecului*, în cadrul celui de-al III-lea *Simpozion Internațional de Lingvistică*, organizat de Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan–Al. Rosetti”, București, 20–21 noiembrie 2009; *La magie populaire roumaine et la magie médiévale occidentale. Correspondences symboliques et textuelles*, în cadrul conferinței internaționale *Perspectives contemporaines sur le monde médiéval*, organizată de Universitatea din Pitești și Agence Universitaire de la Francophonie, Pitești, 4–6 decembrie 2009.

## LA ANIVERSARE

### DOINA HREAPCĂ

Unii oameni adună pe pământ averi, alții adună comori de cunoștințe. Primii sunt fericiți doar epuizând toate experiențele ademenitoare ale vieții, ceilalți sunt mult mai norocoși, căci fericirea se află mereu la o lungime de braț de ei, acea lungime de braț care îi desparte de biroul de lucru. Din această categorie privilegiată face parte colega noastră Doina Hreapcă, care, la 1 decembrie, a împlinit, în ordinea spirituală, vârsta de aur a eternei tinereți.

S-a născut la Sibiu, în bejenie, la 1 decembrie 1944, iar condițiile particulare ale venirii pe lume i-au marcat parcursul personal cu elemente ale căror implicații devin intelegibile numai privite în contextul absurdului comunist: tatăl a fost deținut politic, mama a fost dată afară din serviciu, ea însăși s-a aflat la un pas de a fi exmatriculată din facultate, apoi îndepărtată de la Institut (ca „element nesănătos”), într-o vreme în care vânătoarea de oameni atinsese cote paroxistice.

O voință exemplară și o putere de a trece peste toate cele ale vieții, cu bune, cu rele, având mereu în față țelul înalt pe care și l-a stabilit, au ghidat-o în cele patru decenii de activitate la Institutul „A. Philippide”, unde a fost repartizată îndată după absolvire. Formându-se ca dialectolog complet, Doina Hreapcă a acoperit în tot acest timp, cu abnegație și competență, direcțiile fundamentale de cercetare pe care s-a organizat activitatea departamentului – de la publicarea de etnotexte la geografia lingvistică și la lexicografia dialectală –, așezate în paradigme interpretative subtile și solide; vezi, în acest sens, studiile sale remarcabile privind tipologia sonorizării consoanelor surde în grupuri cu sonante, interpretările inedite date ariilor de tip „culoar” și „enclavă”, explicarea convingătoare a diftongilor cu elemente egale, contribuțiile esențiale la volumul monografic *Ancheta dialectală ca formă de comunicare*, 1997 sau cercetarea consacrată *Enclavelor lingvistice muntenesti din sudul Moldovei*, originala sa teză de doctorat, a cărei publicare ar reprezenta un câștig imens pentru dialectologia românească.

Prin exigențele pe care le presupune o cercetare de acest tip, participarea la anchetele de teren pentru *Noul Atlas lingvistic român, pe regiuni. Moldova și Bucovina*, în mod particular la cele desfășurate în arealul sud-moldovenesc (unde a fost o prezență constantă), a constituit o importantă confirmare a competențelor multiple de care a dat dovadă Doina Hreapcă încă din perioada începuturilor – și în special pe cunoștințele sale de specialitate, dublate de stăpânirea artei comunicării și a interpretării acesteia din perspectivă socio- și psiholingvistică s-a fundamentat realizarea celor trei volume de *Texte dialectale* (cuprinzând material din aceste anchete) apărute până în momentul de față (1993, 1995, 2002). Restul materialului valoros înregistrat pe benzi magnetice așteaptă, ordonat cuminte în sertar, întoarcerea cercetătoarei, atrasă de câțiva ani, cu rezultate excelente, înspre redactarea *NALR. Moldova și Bucovina*, vol. al III-lea (apărut în 2007) și al IV-lea (în lucru). Prin acest transfer intradepartamental, echipa *Atlasului* s-a întărit, în mod miraculos, nu cu un membru, ci cu mai mulți: un fin observator al faptului de limbă, un cercetător dotat cu un simț analitic de excepție și un specialist remarcabil în transcrierea fonetică (vezi, în acest sens, și participarea omagiatei la *Antologia fonetică a limbii române*, 1988).

Competența profesională, exigența (și autoexigența) exemplară și un spirit critic de o factură aparte, constructiv și non-agresiv (pe care am avut norocul să-l cunosc, spre edificarea mea profesională), au fost de altfel constantele activității Doinei Hreapcă de-a lungul deceniilor, recomandând-o ca pe omul cel mai potrivit pentru funcția de secretar științific de redacție, apoi de redactor-șef adjunct al publicației Institutului, „Anuar de lingvistică și istorie literară”. Prin mâinile ei au trecut și prin mintea ei s-au cernut, cu beneficii greu de cuantificat, miile de pagini ale celor 19 volume ale „Anuarului” pe care le-a pregătit pentru tipar (ca membru într-un colectiv de redacție în care și-a câștigat un rol bine definit), dar și importante ediții precum culegerea de studii aparținând lui Eugeniu Coșeriu, reunite sub titlul *Lingvistică din perspectivă spațială și antropologică* (Chișinău, 1994), suplimentul la „Anuar” pe anii 1992–1993 cuprinzând *Prelegerile și conferințele aceluiași savant* (Iași, 1994) sau lucrările celui de al III-lea Simpozion Național de Dialectologie Românească („Anuar”, Iași, 1984).

Cercetător prin excelență – cucerită fiind de viața limbii, este mai curând detașată de viața lumii –, Doina Hreapcă își poartă sensibilitățile și emoțiile cu o discreție care o poate proiecta în ochii celorlalți ca pe o persoană plonjată într-o autoimpusă însingurare. Detașându-se însă de un asemenea model existențial, ea își permite să-și selecteze relațiile cu rigoarea pe care o aplică și în știință, dar, odată ce i-a câștigat afecțiunea și încrederea, oricine poate conta pe o afecțiune generoasă și pe un devotament necondiționat. Omagiez prin aceste rânduri pe omul de știință care m-a onorat cu prietenia sa și îi urez ani mulți și frumoși, în deplină sănătate și putere de muncă, spre desăvârșirea unei vieți închinată studiului limbii române!

**Luminița BOTOȘINEANU**

## **CURAJUL LA NOUĂZECI DE ANI**

### **Portret Dimitrie Costea**

Cel ce avea să devină criticul, istoricul literar și poetul Dimitrie Costea s-a născut în localitatea Bogați, j. Dâmbovița (azi j. Argeș), la 24 octombrie 1919. Fiul Sultanei (n. Tomescu) și al lui Constantin Costea, agricultori, urmează clasele primare în comuna natală, apoi studiile medii la Liceul Militar Mânăstirea Dealu (1931–1936) și la Liceul Militar Iași (1936–1939), după care intră la Școala de Ofițeri Activi de Administrație, pe care o părăsește în 1941, prin demisie, cu gradul de locotent. În același an se înscrie la cursurile Facultății de Filosofie a Universității „Al.I. Cuza” din Iași, pe care o absolvă în anul 1948, licențiat cu teza *Devenirea și rolul ei în filosofia greacă*. Funcționează ca asistent universitar (1949–1952) la Catedra de Literatură Română a Universității ieșene, apoi ca profesor de istorie în învățământul mediu. Aproape două decenii (1955–1972) conduce secția de Critică și istorie literară a revistei „Iașul literar”, redactând numeroase articole, studii și cronici literare, texte polemice. Din anul 1972 până la pensionare funcționează ca cercetător principal la Departamentul de istorie literară al Institutului de Filologie „A. Philippide” din Iași. Dacă Dimitrie Costea a debutat în

activitatea literară încă din liceu, publicând poezii în „Revista Tinerimii Române” și „Flamuri”, la senectute, criticul se întoarce la poezie, publicând un prim volum de versuri, *Visând de-a lungul anilor* (2005), urmat de un al doilea, *Întoarcerea la poezie. Versuri* (2008).

Articolele prezente încă din anul 1951 în „Iașul nou” și, începând cu anul 1954, în „Iașul literar” („Convorbiri literare”), rămân, parțial, în umbra nefastă a *obsedantului deceniu*, alterate de obligațiile pasaje de ideologie comunistă, menite să înșele vigilența censorilor. Abstrăgând de la aceste pasaje – uneori vizibil delimitate de corpul viu al textului critic propriu-zis – se conturează imaginea unui atent și onest observator al fenomenului literar, cu gust și intuiție sigure, apt să deosebească net politicul de estetic, talentul de abilitate, valoarea de impostură. Certificatele lipsei de talent, oferite verbal celor îngăduiți prea mult în cronicile sale, i-au asigurat numeroase și trainice dușmăanii. Apariția, târzie și neașteptată, a celor două volume de versuri, relevă o personalitate poetică ce lasă în umbră pe aceea de critic. Prima dintre cele două cărți, *Visând de-a lungul anilor*, are o construcție simplă, savantă deopotrivă, secțiunile corespunzând celor patru elemente, pământ, apă, foc și aer, ca în *Fragmentele presocraticilor*: „minunile pământului”, „murmur și unduire”, „extatic foc”, „nostalgia cerului”. Autorul este un constructor cultivat și dezinvolt în poeme de structură clasică, al căror melos și cursivitate sunt adesea tulburate prin ruperi de ritm, prin schimbarea valorii unui contrapunct, prin dislocări neașteptate în sintaxă, care nu lasă muzica să acopere, să lustruiască sensul. Poetul este un meditativ, un filosof care nu mai dorește a filosofa, dar care, inevitabil, face asta în limbaj liric și imagini proaspete, atestând o sensibilitate reală. Pământul, ca și pentru Lucian Blaga, este un spațiu de mister în care omul, mister întrebător, rămâne prizonier. Dimitrie Costea este un senzual delicat și discret; lumea este densă de culori, de miresme, de melodii subtile și, caracteristic, de continue iviri și dispariții, înfloriri și scuturări. Multe dintre poezii sunt pasteluri, tablouri vii văzute prin ochii unui pictor sensibil și, de aceea, sunt întotdeauna confesiuni indirecte; ca la G. Bacovia, frunzele toamnei vorbesc despre moarte, dar nu a poetului chiar, ci despre fascinația filosofului care vede în moarte rodire, ardere și renaștere. Memorabile sunt versurile despre mare, despre iluzie și profunzime, despre adâncirea în sine și despre astrul din adâncuri, divinitatea, care îl împinge înapoi la lumină pe scufundător, poeme amintind *Adâncă mare* a lui Eminescu, prin succesivele straturi simbolice. O ușoară amărăciune și un umor fin își dau întâlnire în unele dintre aceste meditații senine, relativ la soarta proprie și la condiția poetului în general, căruia tezaurul de aur și de argint al frunzelor îi este singura avere. Sentimental lipsit de iluzii, el rămâne ferit de comune sentimentalisme, iar sensibilitatea mobilă, intelectualizată, chiar și atunci când se oprește asupra gănguriturii unui copil, conține umor intelectual și o aluzie culturală: acesta seamănă cu murmurul unui izvor „cu pietricele-n gură”, amintind ape și prunduri eminesciene, dar și, inevitabil, pe Demostene. Lirismul mereu echilibrat, în care senzația și ideea pulsează egal, fără crize, fără accente dramatice, face din autor o prezență discretă și tonică, inspirând curajul de a trăi și de-a le vedea pe toate, până la capăt.

Sebastian DRĂGULĂNESCU

## OMUL ANGAJAMENTELOR RESPECTATE

Am speranța că sub această marcă va fi imediat recunoscut colegul Mircea Ciubotaru, nu numai sub semnul celor 65 de ani recent împliniți, ci pentru încă mulți ani înainte, pe care i-i doresc la fel de plini de aceeași muncă devotată și de tot atâtea binemeritate succese.

Încercarea de a-l caracteriza mi-a atras atenția asupra unei categorisiri a cercetătorilor de la Institutul Philippide după un criteriu la care nu mă gândisem anterior: aceia care, cândva, la absolvire, au primit așa-intitulata „repartiție guvernamentală” în cercetare (așadar, o hârtie ce însemna și scutirea de stagiul ca profesor „la țară”) și cei care și-au asumat, chiar în afara... repartiției, statutul de cercetător, situație ilustrată în mod fericit și de Mircea Ciubotaru.

Dintr-un portret de acum câțiva ani, creionat de un fost coleg al său de liceu de la „Negruzzi”, publicat tot în „Buletinul” de față, în 2004, am putut afla că Mircea Ciubotaru s-a născut la 19 mai 1944, în refugiu, la Timișoara, a absolvit Facultatea de Filologie de la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” în anul 1966, că, mai apoi, a fost profesor la Negrești (județul Vaslui), dar că avea, de fapt, alte gânduri și speranțe. Nu numai că începuse, ca student, să publice critică literară în revista „Cronica” (atât de importantă pe acele vremuri!) și că a mai „făcut” o facultate la „Cuza”, cea de Filosofie, absolvită în 1974, dar mai ales că, evaluând investigarea istorică și lingvistică a zonei natale ca un mod de a trăi intelectual, avea să fie remarcat ca atare și avea să se afle printre cei „chemați” să ocupe, în 1988, un post în cercetare, ca toponimist, după un deceniu încredințându-i-se și coordonarea lucrărilor realizate de colegii din respectivul Departament. Tot atât de important pentru identificarea omului care sfîștește locul este faptul, izvorât din nevoia de ordine și de informare a colegului nostru, că el este la originea editării originalei publicații pe care o reprezintă acest „Buletin” al Institutului de Filologie Română „Alexandru Philippide”.

În ceea ce privește recunoașterile venite dinspre mediile în care a lucrat, să ne reamintim că Mircea Ciubotaru este membru în colegiile de redacție ale periodicelor „Anuar de lingvistică și istorie literară”, „Studii și cercetări de onomastică” (Craiova) și „Arhiva genealogică”; de altfel, preocupările pentru genealogie l-au selectat ca membru al Colegiului Director al Institutului de Genealogie și Heraldică „Sever Zotta” și ca vicepreședinte al Filialei Iași a Comisiei de Heraldică, Genealogie și Sigilografie a Academiei Române. Nici distincțiile oficiale nu l-au ocolit: a primit Ordinul „Meritul Cultural” în grad de Cavaler, categoria „Cercetarea științifică” (2004) și este membru al Consiliului de onoare al Ordinului „Meritul Cultural” (2005–2009).

În linii generale, pentru ceea ce a însemnat și înseamnă munca lui Mircea Ciubotaru la Institut depune mărturie, în primul rând, colaborarea lui, în anii imediat următori încadrării, la cele trei masive tomuri introductive la *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, reprezentând *Repertoriul istoric al unităților administrativ-teritoriale. 1772-1988*, tipărite în anii 1991 și 1992, distinse cu premiul „Timotei Cipariu” al Academiei Române, respectiv *Toponimia Moldovei în documentele scrise în limbi străine (exclusiv slavona). 1332–1850*, volum publicat în 2004, pentru care a asigurat și revizia generală. S-ar mai putea adăuga, desigur, lucrul la unul dintre volumele *Tezaurului* din seria cuprinzând toponimia propriu-zisă a Moldovei, cel consacrat bazinului superior al Bârladului, în curs de definitivare.

Dar Mircea Ciubotaru, cercetător de vocație, care, cândva, și-a imaginat un anumit destin și care, pe lângă alinierea la obiective și standarde ale proiectelor colective de cercetare din Institut, a continuat să urmeze o anumită cale de reintegrare în mediul din care a pornit.

Profesor la Negrești, el descoperă în zona natală izvoare de valori științifice și culturale și este, pe cont propriu, un adept al localismului creator gustian; devenit membru al unei organizații având proiecte de altă anvergură, își pune de acord vechile preocupări cu acest cadru. Așadar, pe asemenea coordonate, el continuă investigații din zona onomasticii regionale, redactând, paralel, o teză de doctorat cu tema *Oronimia și hidronimia din bazinul superior al Bârladului*, tipărită în 2001, ce se distinge prin faptul că este singura lucrare de gen (publicată) care pune în slujba analizei structurale a toponimiei un principiu modern, cel al „polarizării”, descoperire a școlii ieșene de profil.

\*

Ca expresie a prețuirii pentru bogata-i activitate de cercetare, pe care i-am urmărit-o, în timp, cu atenție, îmi iau permisiunea de a trece peste tipicul portretelor prin care „Buletinul” marchează aniversări ale membrilor Institutului, spre a face câteva referiri la lucrările sărbătoritului, în primul rând pentru a sublinia specializarea de istoric pe care acesta și-a conturat-o.

Direcția și programul se schițează cu prilejul colaborării la volumul *Comuna Horlești. Cadre istorice, sociale și culturale* (1999); probabil invitat să facă observații, în vederea tiparului, asupra manuscrisului viitoare coautoare, Petroliana Zară, Mircea Ciubotaru reproiectează ansamblul, redactând consistente capitole de istorie a proprietății, asupra toponimiei, a lăcașurilor de cult și de instrucție școlară etc. Preocupat însă de buna metodă și având simțul perspectivei, cercetătorul are grijă să precizeze, într-un text introductiv, că, după toate acestea, „lucrarea... încă nu este o *monografie*”, atitudinea polemică vizând improvizațiile de gen. Pentru că, de ceea ce înțelege colegul nostru prin termenul respectiv, vom face cunoștință prin lucrări ce aveau să urmeze.

Putem susține că Mircea Ciubotaru are dreptul la satisfacția de a i se fi recunoscut, chiar în cercuri mai largi, valoarea ca cercetător, dar și calitățile umane; este considerat persoana potrivită să lumineze istoricul așezărilor și locurilor, studiindu-le documentele și numele, dar chiar și soarta oamenilor, prin neostoita lor zbatere privind proprietatea asupra pământului. De aceea este solicitat, de exemplu, să contribuie la sărbătorirea a 600 de ani de la prima atestare a unei așezări numite inițial *Mogoșești*, după numele celui căruia Alexandru cel Bun îi pecetluia, prin uric, stăpânirea asupra satului și moșiei, așezare re-denumită, în secolul al XVIII-lea, după proprietari răzeși; așa se explică titlul primului volum al monografiei, publicat în anul 2000: *Comuna Ipatele, I. Studiu istoric. Toponimie*. La apariție, am avut plăcerea să prezint acest volum și îmi iau dreptul de a relua câteva notații de atunci. Ca plan general, Mircea Ciubotaru realizează, mai întâi, micromonografii pentru fiecare din satele comunei (printre acestea și cătunul *Cioca-Boca*, al cărui nume îl discută!), pentru ca, apoi, să se ocupe, pe baza unei documentații exhaustive de arhivă (catagrafii, recensăminte), de aspecte generale privind fiscalitatea, economia, demografia și, firește, de „moștenirea toponimică”, sistematic prezentată într-un extins dicționar de profil. În *Anexe*, sunt publicate „table” sau „tăblițe” cu numele locuitorilor diferitelor sate, cu precizarea „alișverișurilor”, „spite” ale neamurilor, hărți de moșii etc.

Prin citarea de documente și prin comentarea lor, ne este înfățișat un tablou general al istoriei ca evoluție a stăpânirii pământului, a moșiei satului. Mărturii antroponimice asupra originii maramureșene a nobilimii moldovene, ieșirea din devălmășie (în secolul al XVII-lea) și apariția proprietății latifundiare (în secolul următor), pătrunderea unor „străini” în obștea sătească prin cumpărături mascate în „danii”, împământarea alogenilor (de regulă

greci) prin căsătorii și achiziționări de moșii sunt numai câteva din aspectele istorice, social-economice și demografice care se regăsesc în paginile acestei monografii.

Formația de filolog a autorului ne face, și prin scriitură, părtași la evenimentele, grijile și trăirile secolelor. Cutume și forme mentale ale Evului Mediu românesc (păstrate până spre 1864 – limită cronologică a acestui volum) ne ajută să ni-i apropiem și să-i înțelegem pe strămoși în diferite ipostaze: se vorbește și despre „descălecatul” satelor, se produc, frecvent, „împresurări” de moșii, „stâlpirea” acestora se poate face și „pe cât vor zice cu sufletele lor” – fiind vorba de mărturii ale împricinaților sub jurământ (prestat la biserica Sf. Neculai Domnesc, de lângă Curtea din Iași). În anumite împrejurări, se fac „cărți de blestem”; actele celor „rămași de judecată” se rup în instanță și sunt respinse pretențiile ce se sprijină „pe goale numai ziceri”. Dacă trece de 10%, dobânda este „de asupreală”, iar pământurile „hlizite” sunt cele împărțite în „hlize” (= fâșii, sfori de moșie). În rezumat, statutul de lingvist îi favorizează lui Mircea Ciubotaru nu numai reconstituirea de epocă printr-un stil căruia expresivitatea (nutrită din limba documentelor) nu-i diminuează precizia, ci îi asigură și depășirea opticii de analiză și a soluțiilor, în materie de termeni tehnici și de nume proprii, caracterizând discursul exegeților ce sunt doar istorici. Autorul (totuși lingvist!) trăiește misterul semanticii cuvintelor și al frazeologismelor și, cu bună rânduială, le împărtășește cititorilor, care află, de exemplu, că nu trebuie făcută confuzia între *zaraf* și *cămătar*. Și, fără îndoială, încrâncenarea din procesele pentru moșteniri se află la izvorul sarcasmului din enunțul paremiologic în legătură cu această temă: „Să te ferești de rude ca de cărbune; că aprins te arde, și stins te mânjește”; „Dragostea rudelor cu mult mai jos decât a câinelui”, care sunt citate în acest sens de autor, după colecția de *Proverbe* a lui Iuliu Zanne.

Cu toate că este numai primul volum din investigația proiectată, *Ipatele* înscrie liniile de forță pentru ceea ce trebuie să însemne *monografia* unei așezări rurale, exigențe formulate și puse în practică și în părțile, de colaborare la diferite studii, în care, abordând problema proprietății asupra pământului și preocupându-se numaidecât și de onomastică, autorul prezintă istoricul unor localități importante pentru cultura viței de vie. Este vorba de colaborări la monografia *Podgoriile și vinurile României* (semnată de Valeriu D. Cotea și un grup de agronomi, Editura Academiei Române, 2000), în care a scris despre podgoriile Iași, Nicorești, Ivești și Dealul Mare, și la volumul *Podgoria Cotnari* (coord. acad. Valeriu D. Cotea, București, Editura Academiei Române, 2006), lucrare distinsă cu premiul „Ion Ionescu de la Brad” al Academiei Române, pentru care Mircea Ciubotaru a redactat un capitol de peste 200 de pagini, intitulat *Evoluția așezărilor. Istoria proprietăților și a viticulturii*.

Dar Mircea Ciubotaru are satisfacția de a-și fi înscris numele, chiar dacă nu ca singur autor, pe o monografie propriu-zisă, una cu totul originală din mai multe puncte de vedere, intitulată *Comuna Vulturești*, din care au apărut, în intervale scurte de timp, trei volume, tipărite în anii 2003, 2008 și 2009. Subtilurile acestora sunt în strânsă legătură cu statutul colegului nostru și cu însărcinările pe care acesta și le-a asumat cu privire la apariția lucrării. Primul volum, subintitulat *Studiu de istorie socială. Onomastică*, este semnat de Mircea Ciubotaru ca autor; al doilea, *Vremuri noi (1864–1975)*, îi are ca autori pe Mircea Ciubotaru și pe tatăl său, Nicolae Gr. Ciubotaru; în sfârșit, al treilea, *Amurgul culturii tradiționale*, poartă doar semnătura tatălui său, decedat 1999, colegul nostru atribuindu-și numai statutul de editor, cu importante contribuții de organizare a materialului și de îngrijire a textului, bineînțeles.

Scrierea și publicarea acestei lucrări reprezintă, după mărturisirea lui Mircea Ciubotaru, împlinirea unei îndatoriri de conștiință: moștenirea, mai întâi materială, a unui manuscris de cca 850 de pagini, redactat de tatăl său în cursul a patru decenii, conform eticii profesionale a „învățătorului de formație veche, aceea a generațiilor rezultate din concepția lui

Spiru Haret privind rolul școlii în emanciparea culturală și morală a satului românesc”, așa cum și-l prezintă pe tatăl său colegul nostru. De altfel, opera în întregime și fiecare dintre paginile din volumele al doilea și al treilea în care Mircea Ciubotaru reintră în dialog cu acela care este coautor al *Vultureștilor* fac mărturia, cu adevărat de excepție, a respectului filial pentru modelul de muncă, de simț al răspunderii și de încredere în biruința moralei și a binelui pe care le-a reprezentat, pentru urmașul său întru cinstirea moștenirii spiritualității locale, învățătorul emerit Nicolae Gr. Ciubotaru (1911–1999).

Volumul intitulat *Studiu de istorie socială. Onomastică* este, în linii mari, o aplicare a ideilor privind conținutul introducerii la monografia unei localități rurale exersate anterior: așadar, sub titlul *Sate și moșii. Evoluția proprietății (până la 1864)*, găsim micromonografii dedicate fiecărui sat din comuna Vulturești, urmate de tratarea problemelor de fiscalitate și demografie, a raporturilor sociale (cu o analiză profundă asupraarendășiei) și a vieții cotidiene, cu interesante portrete, individuale, de boieri (unul dintre aceștia, Constantin Caracaș, beneficiind de o extinsă biografie pilduitoare) și colective, de clăcași, cu amănunțite prezentări a ceea ce însemnau obligațiile acestora, ca adevărate aventuri ale supraviețuirii în vremuri grele de secetă, inundații, boli, întreținerea armatelor rusești, campate pe teritoriul Moldovei în drum spre diverse confruntări, toate descrise pe bază de documente. Tabloul de ansamblu cuprinde elemente ale unei imagini nu prea îndepărtată de ideea de marasm social și de abrutizare, care nu ar lăsa să se întrevadă aspectele de umanitate și de spiritualitate pe care le va înfățișa studiul din perspectivă etnologică a comunităților sătești din aria Vultureștilor.

Subtitlul volumului al II-lea, *Vremuri noi (1864–1975)*, poate fi interpretat din diverse perspective. Sigur, dacă avem în vedere faptul că cei (acum) doi autori se referă la evenimente începând cu reformele agrare, în special la cele din 1864 și de după primul război mondial, avem de a face cu înnoirea multor aspecte din vremurile vechi, dar, dacă ținem seama de prezentarea evenimentelor și oamenilor de după 1945, subtitlul ar putea fi interpretat ca un segment dintr-un slogan ieftin al epocii de dictatură comunistă. Iar această interpretare nu se lasă mult așteptată, dacă parcurgem subintitulări ale secțiunii *Regimul totalitar (1945–1975/1989)*, cum sunt „Tranziția sub ocupație străină (1945–1947)” și „Cooperativizarea – o experiență eșuată”; în ultimul caz, evidențierea prin italice ne aparține și ne trebuie multă detașare pentru a accepta, fie și ca un enunț din tabla de materii a unei monografii recente – dar care se vrea și este obiectivă – o asemenea caracterizare, raportabilă, de exemplu, dintr-o mai largă perspectivă a timpului, la utopia temerarelor falanster!

În fapt, materialul celui de al doilea volum este tratat sub semnul profesionalismului și lucidității, cel mai important aspect istoric cuprins aici reprezentându-l secțiunea despre „Cercetările arheologice de suprafață în comuna Vulturești”, publicată anterior de pasionatul arheolog Nicolae Gr. Ciubotaru; unul amator, totuși, dar care își raportează contribuțiile de culegere și descriere a materialelor la studii ale unor cercetători reputați ai zonei (printre care Mircea Petrescu-Dîmbovița, Em. Bold, Marin Dinu, Dan Teodor ș.a.). Abordarea responsabilă a epocilor și a evenimentelor este una marcată, și stilistic, de aprecierea realităților: perioada războaielor, dintre 1877 și 1945, îndeamnă la a distinge între „sacrificiu și recompensă”, viața cotidiană este plasată „între sărăcie și agoniseală”, administrația locală este „o neîmplinire istorică”. Chei de lectură pentru registrul tratării ne oferă, apoi, și titrarea secțiunilor din capitolul *Continuități în fluxul timpului istoric: biserica* este plasată „între lume și cer”, școala reprezintă „un urcuș cu pantă mare”, iar cultura instituționalizată se află, totdeauna de fapt, „între valoare și propagandă”.

Una din contribuțiile de valoare deosebită din acest volum este publicarea de amintiri ale localnicilor aparținând fenomenului astăzi numit „istoria orală”, recomandat cândva de Iorga sub numele de „istoria prin cei mici”, cuprinse în secțiunile *Satul din amintiri*

sau *Slujitorii bisericii în „gura satului”*. Pentru aprecierea valorii documentare, reproducem, mai întâi, câteva fraze din prima secțiune: „Bătrânii spuneau că la Muntenița era beilicul turcesc. Acolo trăgeau oamenii stăpânirii și vultureștenii făceau cu rândul mâncare pentru ei, aduceau de acasă fân, grăunțe, ovăz pentru cai ...”; „Casa ... era înconjurată cu un șanț și cătină... A rămas și amintirea unei întâmplări de la beilic, din vara anului 1848. Astfel, răsbunicul Constantin Gavriluță s-ar fi spovedit pe patul de moarte că, împreună cu alții, a ucis pe slujitorii domnești veniți la beilic și i-a îngropat în rostul gardului, sub cătină” (înregistrări din anii 1935 și 1968). Și o informație din cea de a doua: „Înainte vreme, preoții nu prea știau carte. Trebuiau să știe pe de rost doar tipicul și rugăciunile. La îngropăciunea mamei, pe la Paște, popa n-a vrut să înconjoare prin sat, pe unde voia tata, s-a supărat și a plecat, luând Evanghelia. A rămas popa din Buhăiești, fără Carte, și tata i-a zis «Lasă-l, părinte, să plece, zi și nieta pi di rost rugăciunile». De asta ieșise un cântec: Popa Gheorghe era popă/ anterior și barb-avè/ iară carte nu știè”.

Data fiind și profesia autorilor, unul din cele mai importante și instructive capitole ale volumului al doilea din monografia *Comuna Vulturești* este cel consacrat școlii, de un interes deosebit datorită faptului că, printr-o reconstituire amănunțită, s-a oferit o mostră cu privire la ceea ce a însemnat învățământul rural, organizat, din România de după legiferarea din 1864. Apariția și evoluția școlilor din diferitele sate ale comunei, cu adevărate realizări (donații de teren pentru construirea localurilor, din partea unor boieri, ca și a unor simpli țărani), dar și cu momente dificile sau de-a dreptul monstruoase (de exemplu, jefuirea și devastarea, de către săteni, a școlii din Vulturești, părăsită temporar, în 1944!), fac obiectul unor descrieri de o exactitate admirabilă și de o sinceritate dezarmantă; exemplare sunt portretele unor învățători bine intenționați, exigenți și devotați școlii sau activităților culturale, a căror aducere aminte, în istoria așezării, este pe deplin justificată.

Am insistat puțin asupra aspectelor culturale din acest volum deoarece, față de atmosfera de-a dreptul deprimantă inculcată de prezentări, anterioare, ale vieții social-economice, prin acestea se întrezăresc lumini conducând spre spațiile de adevărat confort psihic și moral cuprinse în cel de al treilea volum, *Amurgul culturii tradiționale*. Acesta reprezintă, în structura propusă de Mircea Ciubotaru, descrierea, din perspectivă etnografică, a culturii materiale țărănești în ipostaza Vulturești, o analiză a culturii spirituale locale, din perspectivă etnologică, și, în sfârșit, publicarea de texte folclorice și consemnarea unor tradiții și amintiri despre trecut, toate culese între anii 1935 (!) și 1972, de învățătorul Nicolae Gr. Ciubotaru. Credem că se impun câteva cuvinte în legătură cu formularea titlului. În demersuri demne de toată lauda, etnografii și folcloriștii contemporani descoperă variate și valoroase produse și repere ale culturii populare nu numai în zone reputate ca „vetre” folclorice; adesea, însă, se creează impresia că materialele reprezintă rezultatul unei simple (eventual lesnicioase) prelevări de materiale și de stări de lucruri curente în localitățile respective, mai ales că se insistă asupra faptului că folclorul rămâne o constantă a vieții noastre spirituale etc. Considerăm că termenul *amurg* este, în cazul de față, un diagnostic perfect îndreptățit dacă avem în vedere factorul *funcționalitate*; de altfel, autorul volumului, preocupat de valoarea documentară reală a informațiilor furnizate, face descrierea gospodăriei, a ocupațiilor de tot felul și, apoi, a elementelor vieții cotidiene, a credințelor și a obiceiurilor cu raportare la diferite epoci, datează obiectele ale căror schițe le prezintă, descrie, metodic, evoluția unor practici, respectiv ieșirea lor din uz. Minuția în descrierea construirii locuinței și atenanselor gospodăriei, a muncilor agricole, a țesutului, a preparării hranei etc. fac din această carte un sui-generis manual de supraviețuire în cazul unui cataclism și a revenirii, forțate, la economia autarhică.

O tot atât de atentă raportare la uz curent și la autentic, la circulație și la interferări – aseasonări sub semnul sincretismului, dar și la simple deformări prin ieșirea folclorului la... rampa a tot feluri de festivaluri, pot fi constatate și în capitolele volumului al treilea din monografia Vultureștilor care au ca obiect spiritualitatea, „creația poetică și ludică”; ca peste tot în acest volum, considerațiile autorului sunt precedate de scurte narațiuni tematice sau, mai frecvent, urmate de mărturii ale consătenilor. Am ținut să evidențiem, și prin aceasta, valoarea pentru cercetare a monografiei asupra căreia ne-am oprit, adăugând că, pentru toate aspectele semnalate anterior, o contribuție de seamă o constituie bogatele note de lărgire a informației de epocă, dar și de aducere la zi în ceea ce privește exegeza, prin care editorul, Mircea Ciubotaru, însoțește nu numai fiecare secțiune, ci, uneori, chiar descrierea unei practici, a unui obiect sau interpretarea unui text folcloric. La aniversară, colegii din Institutul Philippide îl pot felicita pe Mircea Ciubotaru și pentru această deosebită reușită, de întoarcere, cu dobândă, spre locul de unde a văzut lumina zilei, a învățaturii de inimă și de conștiință primite cândva aici. Și chiar pentru ineditul act de recunoștință față de părinți, asociindu-se ca autor cu tatăl său și dedicându-i cel de al doilea volum mamei sale, învățătoarea Elena Ciubotaru, ca „încurajatoare și martoră” a plasmuirii monografiei, dar o figură prezentă și în paginile cărții, fie în legătură cu activitatea didactică, fie ca posesoare a unor obiecte de industrie casnică demne de a fi prezentate ca ilustrații ale publicației.

\*

Am început și închei acest text urându-i lui Mircea Ciubotaru ani mulți, din cei buni, adică plini de aceeași neostoită muncă; după ultime informații, s-ar părea că de lucru are. La orizontul acestui puțin obișnuit destin se conturează, tot dinspre zona restituirilor, editarea unui corpus impunător de texte, *Catagrafiile Vistieriei Moldovei* pentru perioada 1820–1845. De-a dreptul impresionant dacă ținem seama de faptul că fiecareia din cele 16 „ținuturi” ale Moldovei urmează să-i fie consacrate câte trei volume (corespunzând recensămintelor din anii 1820, 1831–1832 și 1845). Că proiectul este viabil ne-o dovedește începutul; pentru ținutul Romanului au fost deja publicate primul volum (2008, 264 p.), prefațat de Mircea Ciubotaru, care prezintă viziunea și cadrul proiectului general, și al doilea (2009, 388 p.), cu același prefațator, de data aceasta și editor, în colaborare.

Să-i dorim colegului nostru să se bucure, în deplină sănătate, și de încheierea tipăririi acestei adevărate biblioteci!

**Stelian DUMISTRĂCEL**

## **ASOCIAȚIA CULTURALĂ „A. PHILIPPIDE”**

◆ Institutul de Filologie Română „A. Philippide”, Asociația Culturală „A. Philippide” și Fundația Culturală „Dr. C. Teodorescu” din Bârlad au organizat, pe data de 3 octombrie 2009, la Bârlad, Simpozionul *150 de ani de la nașterea lui Alexandru Philippide*. Cu acest prilej, d-na CS I dr. Carmen-Gabriela Pamfil, de la Institutul ieșean, a lansat monografia *Alexandru Philippide*, Editura Litera Internațional, 2008, 205 p.

♦ A fost editată revista „Philologica Jassyensia”, an V, nr. 1 (9)/ 2009 (<http://www.philologica-jassyensia.ro/> acreditată CNCISIS în categoria B+, înregistrată în Baza de date CEEOL – Germania și în Baza de date EBSCO – SUA). Cuprinsul este următorul: *EDITORIAL*; secțiunea *Philologia Perennis*: Alexandru Philippide – 150 de ani de la naștere: LUMINIȚA BOTOȘINEANU, *Problema velarizării vocalelor palatale românești în concepția lui A. Philippide*, MIOARA DRAGOMIR, *Locul limbii literare în doctrina lui Alexandru Philippide*, STELIAN DUMISTRĂCEL, *Alexandru Philippide – Gustav Weigand: ipostaze*, CRISTINA FLORESCU, *Alexandru I. Philippide. Coordonate stilistice*, ALEXANDRU GAFTON, *Originea românilor – piatră de temelie a Școlii lingvistice de la Iași*, OFELIA ICHIM, *Alexandru Philippide și receptarea istoriei literare*, EUGEN MUNTEANU, *Câteva reflecții asupra receptării ideilor humboldtiene în opera lui Alexandru Philippide*, CARMEN-GABRIELA PAMFIL, ELENA DĂNILĂ, *Originea condițional-optativului românesc în concepția lui Alexandru Philippide*, ANTONIO PATRAȘ, *Alexandru Philippide la „Viața Românească”*; secțiunea *Interculturalia*: OANA BADEA, *Acquisition vs. Learning of a Second Language: English Negation*, CĂTĂLIN CONSTANTINESCU, *The Validity of Reader-oriented Criticism in Electronic Media*, HANS GEHL, *Das Bild der Deutschen bei Rumänen, Ungarn und Serben*, IRYNA GOLUBOVSKA, *Language World Models: Universal & Specific Features*, IOANA MOLDOVANU-CENUȘĂ, *Influențe franceze în traducerile lui Iancu Văcărescu. Aspecte lexicale*, MONICA SPIRIDON, *Géographies transculturelles postmodernes*, NICOLAE STANCIU, *Elemente lexicale comune limbilor slovenă și română. Sensuri și forme, specializări semantice și pragmatice, diferențe de întrebuințare*, RUDOLF WINDISCH, *La vie de l'historien moldave Miron Costin (1633–1691) en Pologne*; *DOSAR*: „Plurilingvismul – între deziderat și realitate”: HANS DAMA, *Gelebte und erlebte Vielsprachigkeit und ihre Auswirkungen*, CHRISTIAN TREMBLAY, *L'Observatoire Européen du Plurilinguisme*; In memoriam: DUMITRU IRIMIA (1939–2009) (Lorenzo Renzi), CONSTANTIN CIOPRAGA (1916–2009) (Liviu Leonte); *RECENZII*: Maria ILIESCU, *Miscellanea romanica*, Cluj-Napoca, Clusium & Scriptor, 2008, 546 p. (Cristina Florescu), Dan MĂNUCĂ, *Oglinzi paralele*, București, Editura EuroPress Group, 2008, 211 p. (Iulian Costache), Eugen MUNTEANU, *Lexicologie biblică românească*, București, Humanitas, 2008, 657 p. (Silvia Nicoleta Baltă), Mary SNELL-HORNBY, *The Turns of Translation Studies*, Amsterdam/ Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, 2006, 208 p. (Andreea Mihaela-Tamba).

♦ Numărul 2 (10)/ 2009 al revistei „Philologica Jassyensia” cuprinde: *EDITORIAL*; secțiunea *Philologia Perennis*: LUCIAN VASILE BÂGIU, *Etnogeneza moldo-vlahilor și întemeierea voievodatului Moldovei în poemul dramatic Steaua zimbrului de Valeriu Anania*, INA ALEXANDRA CIODARU, *Techniques symbolistes, prémisses du langage poétique moderne : valences expressives dans la poésie de George Bacovia*, LUMINIȚA HOARȚĂ CĂRĂUȘU, *Funcția sintactică de circumstanțial din perspectiva sinonimiei sintactice*, EMANUELA ILIE, *Tânărul diarist Noica sau despre identitate prin alteritate*, CRISTINEL MUNTEANU, *Applying Eugenio Coseriu's Linguistic Organon to Synonymy*, IOANA-CRISTINA PÎRVU, *Neologisme jurnalistice*, MARIA ȘLEAHTIȚCHI, *Le roman de la Génération 80 : Gheorghe Crăciun et ses personnages*; secțiunea *INTERCULTURALIA*: INGRID BALTAG, *“Solange ich verletzlich bleibe, kann ich weiter-schreiben”. Die Schweizer Schriftstellerin mit rumänischen Wurzeln Aglaja Veteranyi*, LINDA MARIA BAROS, *À la recherche d'une définition du mythe*, AFRODITA CARMEN CIONCHIN, *Interrogazioni sull'identità di Qualcun'altro*, LUMINIȚA DRUGĂ, PETRONELA SAVIN, *The Cocktail of “Integrated” Menus. Ethnic*

*Identity and Alterity in the Discourse of Menus*, FELICIA DUMAS, *Les (é)migrants roumains en France et leur langue maternelle*, HANS GEHL, *Kann überlieferte Volkskultur trotz Integration überleben?*, ADINA VUKOVIĆ, *Fernando Arrabal: un „mit personal”*. *Poetica vaselor comunicante*; RECENZII: *Antologie de literatură română contemporană*, traducere de Aron Gaal, Nemzeti Tankönyvkiado, Budapesta, 2009, 252 p. (Florin Cioban), Carmen DĂRĂBUȘ (coord.), *Străinul. Schiță imagologică*, Editura Universității de Nord/ Editura Ethnologica, Baia Mare, 2009, 404 p. (Biljana Sikimić), Emanuela ILIE, *Basarab Nicolescu: eseu monografic*, București, Editura „Curtea veche”, 2009, 218 p. (Adrian Jicu), Georges NIVAT, *Le phénomène Soljénitsyne*, Paris, Fayard, 2009, 452 p. (Cecilia Maticiu).

## PREMII ȘI DISTINCȚII

♦ Cu prilejul împlinirii a 60 de ani de la înființarea Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti” din București al Academiei Române, și a sesiunii omagiale dedicate acestui eveniment, a fost conferită „Diploma de onoare” a Institutului profesorilor Vasile Arvinte, Stelian Dumistrăcel și N.A. Ursu.

## VARIA

♦ **Prof. univ. dr. Eugen Munteanu a fost numit director al Institutului de Filologie Română „A. Philippide”, la data de 8 octombrie 2009, prin decizia nr. 6598, din 5 noiembrie 2009, a președintelui Academiei Române, emisă pe baza confirmării Prezidiului Academiei Române cu nr. 4495 din 20.10.2009.**

♦ Cu ocazia Zilelor Academice Iașene, pe data de 17 septembrie 2009, a avut loc, la sediul Filialei din Iași a Academiei Române, întâlnirea de lucru dintre acad. Eugen Simion și membrii Departamentului de istorie literară de la Institutul de Filologie Română „A. Philippide”. Scopul întâlnirii a fost pregătirea operațiilor preliminare în vederea elaborării ediției a doua a *Dicționarului general al literaturii române (DGLR)*.

♦ În perioada 19–26 octombrie 2009 s-a lucrat la verificarea listării realizate de Editura Academiei Române pentru tomul XLVII–XLVIII din „Anuar de lingvistică și istorie literară” (414 pagini) și s-au efectuat corecturile în vederea acordării „bunului de tipar”.

♦ Revista „Philologica Jassyensia” (<http://www.philologica-jassyensia.ro/>) a fost reevaluată CNCSIS și promovată în categoria B+ a periodicelor (Cod CNCSIS 695).

♦ Prof. dr. Stelian Dumistrăcel a susținut o rubrică săptămânală de cultivare a limbii intitulată *Din vorbă în vorbă*, la TVR Iași, între 9 octombrie și 18 decembrie 2009.

♦ Prof. dr. Stelian Dumistrăcel a fost membru în comisia de susținere a tezei de doctorat în filologie, la Universitatea „Al.I. Cuza”, elaborată, sub conducerea sa, de Ionel Apostolatu, cu titlul *Analogia – factor de organizare lexico-gramaticală. Cu privire la limba română* (12 noiembrie 2009) și, de asemenea, a fost membru în comisiile pentru susținerea tezelor de doctorat intitulate *Câmpul lexical-semantic al numelor de rudenie în limba română* (Alina-Mihaela Bursuc, 5 noiembrie 2009) și *Unitățile frazeologice. Abordare contrastivă franco-română. Aplicații pe corpus paralel* (Maria Husarciuc, 12 decembrie 2009), elaborate sub conducerea prof. dr. Eugen Munteanu, respectiv a tezei de doctorat *Frazeologie româno-*

rusă. *Studiu comparativ asupra câmpului semantic „om”* (Elena Mocanu - căs. Lăcustă, 18 decembrie 2009), elaborată sub conducerea prof. dr. Ioan Lobiuc.

♦ CS I dr. Ofelia Ichim a efectuat un stagiu de documentare, prin schimb interacademic, în perioada 6–12 octombrie 2009, la Institutul de Cercetări Lingvistice din Budapesta pentru pregătirea proiectului *Diaspora românească din Budapesta. O analiză socio-culturală* susținut printr-un acord de colaborare între Institutul din Budapesta și Institutul de Filologie Română „A. Philippide” din Iași.

♦ CS I dr. Ofelia Ichim a fost invitată la emisiunea *Agenda publică*, la Radio Iași, pe 10 noiembrie 2009, împreună cu Florin-Teodor Olariu, pentru a prezenta diferite aspecte ale activităților științifice care se desfășoară la Institutul de Filologie Română „A. Philippide”.

♦ Prof. dr. Eugen Munteanu a condus următoarele teze de doctorat: Gabriela Ciubotaru, *Poezia lui Mihai Ursachi. Studiu asupra limbii* (30 octombrie, distincția *cum laude*); Mirela Pustiu, *Limbajul poetic barbian* (31 octombrie, 2009, distincția *magna cum laude*); Alina Bursuc, *Câmpul semantic al gradelor de rudenie în limba română* (4 noiembrie 2009, distincția *magna cum laude*); Elena Zaharia, *Stilistica și poetica basmului popular românesc* (5 noiembrie 2009); Maria Husarciuc, *Unitățile frazeologice. Abordare contrastivă franco-română. Aplicații pe corpus paralel* (12 decembrie 2009, distincția *magna cum laude*); Iulia Mazilu, *Șapte taine a besearecii (Iași, 1644). Ediție critică și studiu filologico-lingvistic* (15 decembrie 2009; distincția *cum laude*); Lucia Cîmpeanu, *Teologia dogmatică și moralicească despre Taina Evharistiei de Samuil Micu, Blaj, 1802. Ediție de text, studiu filologic și lingvistic* (18 decembrie 2009).

♦ Prof. dr. Eugen Munteanu a fost membru al comisiei de susținere a tezei de doctorat *Analogia — factor de organizare lexico-gramaticală. Cu privire la limba română*, susținută la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași de drd. Ionel Apostolatu sub conducerea prof. dr. Stelian Dumistrăcel (2 noiembrie 2009).

♦ CS III dr. Florin-Teodor Olariu a efectuat un stagiu de documentare, prin schimb interacademic, în perioada 6–12 octombrie 2009, la Institutul de Cercetări Lingvistice din Budapesta pentru pregătirea proiectului *Diaspora românească din Budapesta. O analiză socio-culturală* susținut printr-un acord de colaborare între Institutul din Budapesta și Institutul de Filologie Română „A. Philippide” din Iași.

♦ CS III dr. Florin-Teodor Olariu a fost invitat la emisiunea *Agenda publică*, la Radio Iași, pe 10 noiembrie 2009, împreună cu Ofelia Ichim, pentru a prezenta diferite aspecte ale activităților științifice care se desfășoară la Institutul de Filologie Română „A. Philippide”.

♦ Un grup de cercetători de la Institutul de Filologie Română „A. Philippide” se preocupă de organizarea Simpozionului internațional anual al Institutului, ajuns la a noua ediție, cu titlul *Cultură și identitate românească. Tendințe actuale și reflectarea lor în diaspora*, Iași, 22–24 septembrie 2010.

**Redacția:**

**Luminița Botoșineanu, Gabriela Haja, Ofelia Ichim,  
Florin-Teodor Olariu**

**Responsabil de număr: Ofelia ICHIM**

**INSTITUTUL DE FILOLOGIE ROMÂNĂ „A. PHILIPPIDE” • STRADA  
CODRESCU, NR. 2 • IAȘI • 700479 • TELEFON/FAX: 004.0332 106508**

**E-MAIL: philippide\_secretariat@yahoo.com**

**<http://www.academiaromana-is.ro/philippide/>**

**ISSN 1582-5019**